

Vergadering van 23 Februari 1917 te 's-Gravenhage.

Voorzitter de Gep. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren, ik open de vergadering en heet U van harte welkom in ons midden. Zooals U gezien zult hebben uit het convocatiebiljet, heeft de overste MULLER MASSIS kennis gegeven, dat hij bereid is bij vernieuwing in het Bestuur zitting te nemen. De ontvangst van die voor ons zoo aangename mededeeling is vertraagd door verschillende omstandigheden, o.a. door zijn verblijf te Berlijn.

Tot mijn leedwezen moet ik U echter mededeelen, dat de overste TONNET den wensch heeft te kennen gegeven van uit het Bestuur te treden. Het spijt mij zeer — en dit zal ook met andere leden het geval zijn — dat wij hem niet meer als lid van het Bestuur in ons midden zullen mogen zien. Ik breng hem hierbij mijn hartelijken dank voor al hetgeen hij als lid van het Bestuur voor de Vereeniging heeft gedaan. Het toeval wil, dat ik 10 Januari 1913, dus ruim 4 jaar geleden, in de buitengewone vergadering, belegd voor het houden van de discussie over: „De invoering van „militieplicht in Nederlandsch-Indië”, behandeld door den Kapitein VAN DER WEIJDEN, hem welkom kon heeten als lid van het Bestuur. Zijn thans genomen besluit eerbiedigende, deel ik U tevens mede, dat in de volgende vergadering de gelegenheid zal worden geboden om in de ontstane vacature te voorzien.

Punt 1 van de agenda vermeldt: ballotage van candidaten. Met het oog op den tijd en op de zuinigheid met het licht, welke wij moeten betrachten, stel ik U voor die ballotage te houden in de pauze en noodig ik reeds nu de heeren SCHOON en NAUTA PIETER uit, alsdan den Secretaris-Penningmeester behulpzaam te willen zijn bij de opneming van de stemmen.

Ik geef thans het woord aan den overste D. MERENS tot het houden van zijne voordracht over:

**„De Indische Weermacht en de voorstellen-
Van der Weijden.”**

Mijnheer de Voorzitter. Het onderwerp, dat ons hedenavond zal bezig houden is van het allerhoogste belang; de oplossing van het vraagstuk der weerbaarmaking van Indië van de allerhoogste urgentie.

Gelukkig wordt dat thans veel meer ingezien dan enkele jaren geleden, toen men nog zijn vredesdroom droomde.

Welke zonderlinge begrippen ook bij hoogstaande mannen heerschten omtrent de veiligheid van ons bezit temidden van sterke naar expansie strevende bureu, moge blijken uit de nota-van GJUN, gevoegd bij het rapport van de Staatscommissie voor de verdediging van Ned.-Indië van 1912, welke nota is gebaseerd op de meening: „dat verovering van gebied in onzen tijd „niet meer denkbaar is, tenzij de veroveraar gerugsteund „wordt door de algemeene opinie, dat het bestaande „bestuur van dat gebied zelfs niet aan de matigste eischen „van modern beheer voldoet”.

Ik mocht tegen die denkwijze reeds opkomen in de vergadering van deze Vereeniging van 27 Februari 1914; de loop der gebeurtenissen maakt het onnoodig thans nog te wijzen op het onjuiste daarvan.

Toch zullen er hardnekkige utopisten blijven, die in een krachtig gewaponden buurman geen gevaar voor eigen erf zien; dit moge blijken uit de rede van den Heer TROELSTRA in de vergadering der Tweede Kamer van 21 December 1916. Deze afgevaardigde zei o.a. dat het meer en meer een reëele vraag wordt, „of de volkeren, de natiën, uitgeput als zij „zullen zijn na dezen oorlog, wel het vermogen zullen „hebben opnieuw een aanvang te maken met een nieuwen „wedstrijd in bewapening”.

In de ontwikkeling der democratie, in den invloed van het volk op de Regeering, het meer en meer neutralisecren van den invloed van die kleine groepen, die ten oorlog

hebben gedreven — daarin ziet de Heer TROELSTRA de toekomst van de vredes-idee.

En in afwachting van die toekomst wil hij Indië maar alvast *niet* verdedigen.

Gaarne zou ik den Heer TROELSTRA willen vragen of hij denkt, dat ook Japan na dezen oorlog is uitgeput en of zelfs hij meent, dat de invloed van de democratie in Japan dat land van eene verovering van onze koloniën zal kunnen en willen afhouden.

Maar als een verblijdend teeken van juister inzicht van onze Staten-Generaal in de urgentie van een weermacht voor Indië moge gewag gemaakt worden van den aandrang, die door de woordvoerders van de meeste staatspartijen op de Regeering werd uitgeoefend om te komen tot de snelle organisatie van onze verdedigingsmiddelen, niet alleen van een vloot, maar ook van een leger.

Eindelijk, eindelijk dan toch wordt die noodzakelijkheid ingezien en niet alleen door een enkele partij, die gewoonlijk als militairistisch of imperialistisch wordt geschilderd, maar door tal van leden, die brandschoon kunnen worden geacht van zulke eigenschappen.

Laten wij hopen, dat dit geen stroovuur moge zijn, want de goede inzichten van het oogenblik, ontstaan onder den indruk van den oorlog, geven geen waarborg voor de toekomst en de weermacht kan niet worden georganiseerd in een korte spanne tijds; dit eischt jaren, tientallen jaren.

Laat men zich toch vooral niet blind staren op hetgeen Engeland deed in dezen oorlog, het uit den grond stampen van een leger. Wat een krachtig en sportief hoog ontwikkeld volk met sterk imperialistische neigingen onder den druk van den oorlog zelf, zich in eigen land volkomen veilig voelende onder bescherming van een machtige vloot, *steunende op krachtig georganiseerde bondgenooten*, met een eigen hoog ontwikkelde industrie en de industrie van de geheele wereld achter zich, wat zulk een volk ten aanzien van een leger in eenige jaren — vergeten wij dit niet, in eenige jaren — tot stand brengt, moge al een wonder van organisatie heeten, *wij kunnen dat in Indië niet.*

Wij zullen ons moeten verlaten op hetgeen wij hebben georganiseerd, als het onheil over ons hoofd mocht losbarsten, *wij* zullen lange jaren moeizaam, met taai geduld en stalen hardnekkigheid moeten arbeiden aan het gebouw van onze weermacht, voordat wij mogen zeggen, dat wij een eersten stoot kunnen weerstaan, voordat wij een basis zullen hebben gevormd, waarop men met vertrouwen kan voortbouwen, voordat wij voldoende zijn voorbereid, om — ook tijdens een oorlog — onze weermacht zoodanig uit te breiden, dat wij onaantastbaar zijn.

Of tot nu toe voor die voorbereiding ons de middelen ontbraken, kunnen wij in 't midden laten; ze zijn in ieder geval niet aangewend. Maar thans staan we er geheel anders voor dan in het begin van deze eeuw.

Het Indische budget bedroeg in 1902 rond 161 millioen, in 1911 248 millioen, in 1914 335 millioen, voor 1917 wordt 408 millioen geraamd. In 15 jaar tijd een verhooging met ruim 150 %!

Ik teeken hierbij aan, dat ik eenvoudigheidshalve slechts spreek over de totaalcijfers, de sommen van gewone en buitengewone uitgaven.

Gaan we na, welk deel daarvan bestemd was voor de weermacht, dan vinden we in ruwe cijfers resp. 51, 53, 56 en 67 millioen, dus resp. 32, 21.5, 16.7 en 16.5 %. Steeds minder wordt 't deel, dat men voor de weermacht over heeft; eerst in de allerlaatste jaren stijgen de uitgaven voor de marine.

Het percent der begrooting, dat in de laatste jaren bestemd was voor de verdediging van Indië was zelfs veel minder dan in Nederland het geval was; hier bedroeg het 24.5 à 22 % van de begrooting (de oorlogsjaren niet meegerekend) en toch ... hoe slecht waren we voorbereid en gewapend toen de wereldbrand uitbrak.

Opvoering van de uitgaven voor de weermacht in Indië tot hetzelfde percent van de begrooting als in Nederland uitgetrokken is, zelfs een vermeerdering tot 30 % van de begrooting zal ons zeker niet gebukt doen gaan onder

overmatige militaire lasten; toch zouden we dan voor 1917 ruim 120 millioen beschikbaar hebben, welk cijfer in de toekomst belangrijk stijgen zal, gegeven de opwaartsche lijn, waarin Indië's welvaart zich beweegt.

Het kan dan ook niet verwonderen, dat bij die stijgende budgetten de eischen voor de weermacht hoe langer hoe hoger konden worden gesteld, al werd tot nu toe zelfs aan de meest bescheiden eischen niet voldaan.

Toen de ritmeester Boon in 1907 in de Ind. Krk. Vereeniging een vloot bepleitte, die f 80 millioen zou kosten, werd dit een onbereikbaar ideaal geacht; de Staatscommissie van 1912 eischte er een van f 162 millioen, de Heer v. d. WEIJDEN in 1916 van f 220 millioen, de Minister van Marine in de Memorie van Antwoord op de Staatsbegrooting 1917 van f 275 millioen.

Zoo kunnen ook de denkbeelden van den Heer v. d. WEIJDEN, eerst in vagen vorm verkondigd in zijn kritieken op het rapport van de Staatscommissie van 1912, geuit in de vergaderingen van deze vereeniging van 9 Januari en 27 Februari 1914, daarna in meer uitgewerkten vorm in zijn artikel: „Weerplicht voor Inlanders en samenstelling van de weermacht in N.-I.” van 1916, beschouwd worden als een teeken des tijds, een blijk van verhoogd zelfvertrouwen, en het mag als zijn bijzondere verdienste worden beschouwd, dat hij — daarbij gesteund en voorgelicht door den oud-Gouverneur-Generaal VAN HEUTZ — zijn krachtig geluid op het juiste oogenblik en blijkbaar in den juisten toon heeft doen weerklinken.

Het zal nu mijn taak zijn, hier koel, nuchter en zonder pathos te onderzoeken, wat noodig en mogelijk is en wat voorshands moet worden beschouwd als een ideaal voor de verre toekomst.

Als ik mij hier in ruime mate kritiek op v. d. WEIJDEN'S voorstellen zal veroorloven, wil ik toch voorop stellen, dat ik in vele hoofdpunten geheel met hem mede ga; die hoofdpunten zou ik als volgt willen formuleeren:

we hebben noodig èn een leger èn een vloot;

de operatiebasis voor de vloot moet liggen in straat Soenda;

om Indië behoorlijk weerbaar te maken, *moeten* we in ruime mate gebruik maken van de medewerking van de Inlandsche bevolking;

met de organisatie van de weermacht dienen we *onmiddellijk* en met de grootste kracht te beginnen.

Ik wensch hier verder mijn leedwezen uit te drukken, dat de Heer v. d. WEIJDEN niet persoonlijk tegenwoordig kan zijn; hij vertrok naar Indië ongeveer tegelijkertijd met het verschijnen van zijn werk in druk; anders zouden we zeker het voorrecht hebben, hem hier onmiddellijk na het uiten van de kritiek daarop te hooren antwoorden, een voorrecht dat we nu moeten missen.

Ik heb daarom den oud-gouverneur-generaal VAN HEUTSZ, die zich heeft doen kennen als een warm voorstander van v. d. W.'s denkbeelden, een introductiekaart voor deze vergadering gezonden, terwijl ik hem tevens van te voren met de hoofdlijnen van mijn standpunt in kennis heb gesteld. De Heer v. Heutsz heeft mij echter geantwoord, dat hij persoonlijk niet in debat wil treden.

Veel van wat ik hier zal zeggen, heb ik ook reeds neergelegd in mijn kritiek op het rapport van de Staatscommissie 1912 in de vergadering van 27 Februari 1914; in de hoofdpunten is trouwens mijne meening geheel onveranderd gebleven. Toen was mij echter slechts een hoogst beperkte tijd toegestaan; thans kan ik op sommige punten nader ingaan, al zal ik mij ook sterk moeten beperken, reden waarom U het gedrukte verslag uitvoeriger zult vinden dan mijn mondelinge voordracht in deze vergadering.

Wat wenscht de Heer v. d. WEIJDEN te bereiken?

„Naast een vloot een sterk, goed georganiseerd, praktisch „bewapend en degelijk geoeffend *leger*, dat in samenwerking met „de marine *in staat is*, om niet alleen het eiland Java, maar *geheel Ned.-Indië krachtig offensief te verdedigen.*” (blz. 348.)

Dit klinkt zeer schoon, doch bij nadere beschouwing wordt hier eenerzijds meer gevraagd dan noodig is, anderzijds wordt dit doel door de organisatie, die de Heer v. d. WEIJDEN voorstelt, *niet* bereikt.

Wanneer toch het leger het eilandenrijk in zijn geheel *offensief* wil verdedigen, zal dit moeten geschieden door het leger of door een deel daarvan te verplaatsen naar de punten, waar een vijand voet aan wal heeft gezet om hem vandaar te verdrijven. Wanneer dit niet geschiedt op het eiland, waar onze hoofdmacht is vereenigd, kan dat vervoer alleen geschieden over zee en om dit mogelijk te maken moet onze vloot *onder alle omstandigheden* volkomen meester ter zee zijn.

Als dit echter het geval kon zijn, is zulk een landing van den vijand niet te vreezen en zou dus het leger niet noodig zijn; de archipel zou dan door de vloot alleen zeer voldoende worden beschermd.

Daar wij echter geen vloot *kunnen* hebben, die ons het meesterschap ter zee onder alle omstandigheden waarborgt, moet men van dat offensief van het leger, een offensief dat den heelen archipel zou bestrijken, afzien.

Wat zegt trouwens de Heer v. d. WEIJDEN zelf op blz. 404? Daar spreekt hij er slechts van, dat militietroepen van een niet bedreigd gedeelte offensief kunnen optreden tegen een vijand, die zich *met een betrekkelijk geringe macht* elders van een of ander punt, b.v. van Banka heeft meester gemaakt, verder, dat de weermacht van Java zeer zeker offensief kan optreden tegen een vijand, die zijn operatiën op Sumatra zou willen aanvangen, wanneer althans door een vlootbasis in straat Soenda als 't ware een brug gelegd is tusschen de beide belangrijkste eilanden van den Indischen archipel.

In beginsel wil hij echter de Buitenbezittingen slechts verdedigen door zeer zwakke korpsen van de eigen bevolking, gesteund door deelen van het staande leger.

Dit klinkt heel anders, heel wat bescheidener dan een offensieve verdediging van ons eilandenrijk door een leger; kan men bovendien het overvoeren van troepen van Java naar Sumatra al verzekeren door een krachtige versterking van de straat Soenda, het transport van troepen naar Banka of naar een ander punt, dat door den vijand is bezet, is alleen mogelijk als die vijand de bezetting daar achter laat zonder bescherming van zijn vloot en wij tijdig van die

gunstige omstandigheid op de hoogte zijn . . . en zelfs dan zou dat transport nog een hoogst bedenkelijk waagstuk mogen heeten.

M. a. w.: het uithangbord, het offensieve leger, dekt hier niet den inhoud en dit is ook niet wel mogelijk; bij de verdediging van een eilandenrijk is het offensieve element — in *groot-strategischen* zin — belichaamd in de vloot; het leger is het defensieve element, de tweede linie, al zal dat leger ook in meer *strategisch-tactischen* zin offensief kunnen optreden tegen een aanvaller, die voet aan wal zet binnen zijn beperkte operatiegebied.

Juist omdat de vloot is het offensieve element, omdat de vloot vormt de eerste linie, omdat alleen de vloot in staat is, geheel het eilandenrijk te beschermen, daarom moet ook de vloot in ons stelsel van verdediging in de eerste plaats worden gesteld, het leger op de tweede.

Drie jaar geleden kritiseerde ik van deze zelfde plaats de Staatscommissie, die de vloot als *hoofdzaak*, het leger als *bijzaak* beschouwde en dan ook het leger geheel aan de vloot wilde opofferen. Ook daartegenover stelde ik, dat de vloot slechts moet komen in de *eerste plaats*, waaruit logisch voortvloeit, dat er ook een tweede plaats valt te vervullen . . . door het leger en het doet mij een buitengewoon genoegen, te zien, dat de huidige Regeering niet alleen deze zienswijze heeft aangenomen, doch over 't geheel blijkbaar instemt met de denkbeelden, door mij in 1914 naar voren gebracht.

Dit blijkt uit de rede van Minister CORT VAN DER LINDEN in de vergadering van de Tweede Kamer van 21 December 1916, waar hij zegt (blz. 986): „dat de Regeering het haar „plicht acht voor de defensie van Indië al het mogelijke voor „te bereiden *in de eerste plaats* voor de vloot, maar daarnaast „ook voor de levende strijdkrachten te land”, zooals verder blijkt uit de Memorie van Antwoord van de Ministers van Marine en Koloniën op hunne begrotingen voor 1917.

De Minister van Marine zegt, dat de Regeering zich aansluit bij de meening van de Staatscommissie, dat tot verdediging van Ned.-Indië *in de eerste plaats* versterking van de vloot noodig zal zijn; hij spreekt niet over 't leger, dat

juist 't verschilpunt met de Staatscommissie vormt, ofschoon uit zijn rede in de Tweede Kamer op 9 Februari 1917 wel blijkt, dat hij — de marineman — in afwijking van de Regeering, in zijn hart de vloot toch eigenlijk hoofdzaak, het leger bijzaak vindt.

De Minister van Koloniën echter zegt in de Memorie van Antwoord op zijn begrooting (blz. 6) dat „in de eerste plaats „een vloot noodig wordt geacht” n.l. een vloot van 4 slag-schepen, 5 verkenningsskruisers, 25 onderzeeboten en toe-behooren, waarvan de kosten worden geschat op 275 millioen, de bedrijfskosten op 22 millioen 's jaars, terwijl daarnaast „de „geleidelijke hervorming van het tegenwoordige staande „leger in een kader-militie leger van zoodanige sterkte en „gehalte en zoodanig toegerust, dat het een *op Java* gelande „troepenmacht het hoofd kan bieden, geacht moet worden „niet boven onze krachten te gaan.”

Het denkbeeld van een leger, dat overal in onzen archipe met kans op goeden uitslag een landing van vijandelijke troepen kan beletten, wordt voorshands onmogelijk geacht, doch evenzeer wordt het standpunt van de Staatscommissie van 1912 verworpen, waarbij aan de landmacht een te beperkte rol werd opgedragen.

Voor deze koel bezonnen verklaringen Mijne Heeren, moet ons volk de Regeering dankbaar zijn.

Maar al zijn we thans zoover, daden moeten nog volgen en dit juiste standpunt zal gedurende een lange reeks van jaren moeten worden behouden, vooreerst tegenover hen, die verdediging van Indië nutteloos achten, dan tegenover degenen, die uitsluitend in een vloot hun heil zoeken en verder tegenover de partij, die — zooals de heer v. d. WEIJDEN — aan het leger een overmatige waarde toekent.

Indien de vloot zoo sterk kon zijn, dat zij verzekerd was van het meesterschap ter zee, zou men het leger in 2e linie desnoods kunnen missen, behoudens dan een politie-leger en een bezetting voor de vlootbases. Echter is dit voor ons onbereikbaar; daarom moet er een veiligheidscoëfficiënt, een leger in tweede linie, zijn, evenals men in

Nederland achter het veldleger een vestingstelsel noodig heeft.

En dit leger in Indië, die tweede linie, is van zooveel gewicht voor de verdediging van de meest waardevolle deelen van ons bezit, omdat wij veel gemakkelijker een leger kunnen organiseeren van gelijke sterkte als een invasieleger dan een vloot, die tegenover een overmachtigen tegenstander de zee kan houden.

Want de sterkte van het invasieleger wordt niet bepaald door 's vijands legersterkte, maar door de capaciteit van zijn transportvloot, terwijl de oorlogsvloot, die wij tegenover de onze hebben te verwachten, kan bestaan uit de geheele volle-zee-marine van een groote militaire mogendheid.

Het leger in tweede linie geeft — evenals de verdedigingsliniën in den rug van het veldleger in Nederland — aan de verdediging van Indië de taaigheid, die ons in staat stelt den oorlog te rekken en die ons gelegenheid geeft de vloot uit Nederland aan te trekken, zoodat — bij de aanwezigheid van een voldoende sterk leger — een aanvaller rekening zal moeten houden met de *som* van onze beide vloten, die in Indië en in Nederland.

Want een vloot in Indië eischt een vloot — van geringer sterkte en van ouder materieel — in Nederland, zooals de Staatscommissie 1912 overtuigend heeft aangetoond.

Deze uiteenzetting in meer uitgebreiden vorm gaf ik reeds in de vergadering van 27 Februari 1914, daarmee de Staatscommissie bestrijdende, die alleen een vloot wenschte.

De Heer v. d. WEIJDEN wil ook een leger en een vloot; zijn fout is in mijn oog, dat hij aan het leger den voorrang geeft, dat hij niet op het offensieve element — de vloot — maar op het element in tweede linie — het leger — den nadruk heeft gelegd; als geschoold militair deze fout voelende, heeft hij haar willen ontwijken door aan het leger een offensieve kracht toe te kennen, die het niet bezit en niet *kan* bezitten, al is het nog zoo sterk.

Hoezeer hij vloot bij leger achterstelt, moge blijken uit zijn begrooting van jaarlijksche kosten voor de weermacht op blz. 431. Als we daarin de posten rente der leening ad 16.5 miljoen (welk bedrag elk jaar minder wordt) en amor-

tisatie der leening ad 22 millioen 's jaars, vervangen door één annuïteit voor rente en aflossing ad 32 millioen (wat iets te hoog is), dan dient daarvan blijkens de voorafgaande berekening 27 millioen voor vloot en operatiebasis en 5 millioen voor het leger. Dan zijn de jaarlijksche uitgaven volgens v. d. WEIJDEN's begrooting voor de vloot 54 millioen, voor het leger 75 millioen gulden. Daarbij zijn dan alle kosten voor de operatie-basis gebracht ten laste van de vloot, terwijl bovendien de kosten voor het leger — zooals ik later zal aantonen — veel te laag zijn geraamd.

Hiertegen kan men aanvoeren, dat een deel van de kosten voor het leger, nl. de 35 millioen voor het staande leger, grootendeels uitgaven zijn voor politie, voor het bewaken van de rust en orde binnen ons gebied en dat, zoo men slechts een leger behoefde te hebben uitsluitend voor verdediging tegen een buitenlandschen vijand, het geheel als militieleger zou kunnen worden georganiseerd en daardoor belangrijk goedkooper zou worden. Echter zou dan een belangrijk deel van de vrijwillig dienende militairen tot het militieleger moeten worden gerekend, omdat zij daarvan de kern, het kader, moeten vormen; daardoor wordt aan dit motief een groot deel van zijn waarde ontnomen en blijft m.i. een verkeerde verhouding bestaan tusschen de uitgaven voor het leger en die voor de vloot.

Deze fout is een overeenkomstige als die, welke men in Nederland zou begaan, door voortdurend voor de versterkte liniën een grooter bedrag uit te trekken dan voor de levende strijdkrachten.

Het feit — zoo dikwijls tegen een zeemacht in Indië aangevoerd — dat een vloot in een zeeslag van enkele uren door een overmachtigen tegenstander kan worden vernietigd, zoo zij zich niet bijtijds terugtrekt onder de hoede van de tweede linie — leger en operatiebasis — is een overeenkomstig verschijnsel als zich voordoet in Nederland, waar het veldleger — zoo het stand zou willen houden tegen een groote overmacht — binnen zeer korten tijd kan worden vernietigd. In dergelijke omstandigheden trekt ook dit leger terug op de tweede linie, op de permanente versterkingen.

De Heer v. d. WEIJDEN wijst erop (blz. 346), dat men thans, er elfder ure, ook in Engeland inziet, dat de vloot slechts is het schild, het leger het zwaard. Deze vergelijking met Engeland gaat voor ons Indië echter *niet* op; zij zou alleen opgaan als wij met ons leger er op uit zouden willen trekken om den vijand in eigen land aan te vallen; dan ook is het leger het offensieve element en de vloot slechts een hulpmiddel om dat doel te bereiken.

In het streven van den Heer v. d. WEIJDEN naar een offensief leger zou — indien de middelen, ook die welke de geachte schrijver aangeeft, daartoe niet ten eenenmale onvoldoende waren — een sterk militairistische tendenz liggen.

Voor ons echter, die er niet aan denken op verovering uit te gaan, zelfs niet van Portugeesch Timor, voor ons, die slechts willen beschermen ons eigen bezit, die niets liever willen dan buiten een oorlog te blijven, moet de vloot — die ook een veel grooter preventieve werking tegen een aanval heeft dan een leger — in de eerste plaats komen.

Maar, roept de Heer v. d. WEIJDEN uit, „laten de Marine-„maniakken nu toch niet uit dezen oorlog de les willen „putten, dat de aanwezigheid van de Duitsche vloot in en „vóór de Oostzee een landing van Britsche troepen op „Duitschlands kust heeft voorkomen” (blz. 346). Het Duitsche leger heeft die landing belet, zoo meent hij.

Op gevaar af, van door den Heer v. d. WEIJDEN voor een Marinemaniak te worden aangezien, waag ik het toch deze stelling met beslistheid tegen te spreken. Ik vermeen, dat, als Duitschland niet anders te naderen ware dan over zee en als de Duitschers te land slechts konden beschikken over een zwak leger, doch ter zee over hun sterke vloot, steunende op een of meer uitnemend ingerichte operatiebases, toch de Engelschen er nooit toe zouden durven overgaan troepen-transporten naar Duitschland's kust over te brengen; de onderzeeërs zouden wel zorgen, dat niet veel transportschepen hun doel bereikten.

Trouwens, de Heer v. d. WEIJDEN zegt zelf op blz. 427, waar hij de voordeelen van een vloot van onderzeeërs voor

Indië bespreekt: „De strijd om het meesterschap ter zee is „tegenover zulk een vloot een schier hopelooze onderneming” en op blz. 428 zegt hij: „het gevaar dat daaruit voor de „transportvloot en het convoi voortvloeit (is) buitengewoon „groot. En juist het overvoeren van een groot invasieleger is het, wat onze vloot in de eerste plaats moet beletten”.

Uit die uitlatingen zou men bijna moeten afleiden, dat de Heer v. d. WEIJDEN in een sterke vloot van onderzeeërs *alleen* een afdoende waarborg vindt tegen een vijandelijke invasie, een standpunt dat *ik* niet gaarne zou willen verdedigen.

Ik ga — zooals ik hier reeds drie jaar geleden zeide — volkomen mede met de stellingen van de Staatscommissie van 1912, die ik uit haar rapport distilleerde:

1e. dat de verdediging van ons eilandenrijk *in zijn geheel* slechts door een vloot kan geschieden;

2e. dat de handhaving der neutraliteit in Indië slechts door een vloot mogelijk is;

3e. dat zelfs een sterk leger ons het verlies van het meesterschap ter zee niet kan vergoeden.

In dit verband wensch ik eenige woorden te wijden aan de rede, door den oud-Gouverneur Generaal VAN HEUTSZ gehouden in de vergadering van den Bond van Vrije Liberalen op 13 Januari 1917, herhaald en aangevuld in de Industrieel Club op 17 Februari, een schitterende rede, met kracht en overtuiging uitgesproken, die blijkbaar een grooten indruk heeft gemaakt (zie *Nieuwe Courant* van 13 Januari en 18 Februari, *Fakkelt* van 16 en 26 Januari 1917).

Waar de Heer VAN HEUTSZ aandrong op snelle krachtige organisatie van onze weermacht, behoef ik zeker mijn instemming niet te betuigen; op meerdere punten echter kom ik bij nuchtere beschouwing tot geheel andere conclusies dan die, welke door den spreker werden aanvaard.

De Heer VAN HEUTSZ bestrijdt de door den Minister van Marine aangegeven vloot, omdat de kern daarvan bestaat uit dure slagschepen. „Hadden wij op het oogenblik de „geldmiddelen om een *slagvloot* te koopen en gelegenheid „om die snel te laten bouwen van *zoodanige* sterkte, dat

„het meesterschap ter zee te bevechten en te behouden „was . . . niemand, die onze positie in Indië goed kent, zou „zich tegen zoo'n Ministerieel plan verzetten . . . *mits* daarbij „tevens behoorde het vereischte aantal *duik*booten met toe- „behooren voor krachtige offensieve defensie van den eigen- „lijken archipel.”

„Maar zelfs in *dit* geval zou niettemin daarnaast nog een „sterk leger op alle buitengrenzen van onzen archipel nood- „zakelijk blijven ter verdediging, niet slechts van alle ver- „sterkte maritieme steunpunten, maar tevens voor krach- „tigen afweer van elke poging tot landen of doordringen, „*waar ook.*”

„Maar een vlootje als de Minister van Marine voorshands „van plan is voor Indië te bestemmen met *te weinig* van „hetgeen wij het *meest* en het *eerste* noodig hebben, *onderzee-* „*booten met toebehooren en een voldoende hoeveelheid verken-* „*ningskruisers*, mag in het welbegrepen belang van Indië en „van Nederland *niet* worden aanvaard.”

Aldus de Heer VAN HEUTSZ.

Hierbij dient het volgende te worden aangeteekend. De Minister van Marine spreekt naast zijn slagschepen over 25 onderzeeërs, de Heer v. D. WEIJDEN — en we kunnen gerust aannemen dat diens denkbeelden dezelfde zijn als die van den Heer VAN HEUTSZ, die het plan v. D. WEIJDEN warm aanbeveelt — vraagt er 60, zonder slagschepen.

Wat kan met die duikbooten bereikt worden? Het meesterschap ter zee te bevechten? Volstrekt niet; dit verwacht trouwens de Heer VAN HEUTSZ niet van hen. Onze zeeën zullen vanaf het eerste oogenblik beheerscht worden door een vijandelijke vloot, al bestaat deze alleen uit schepen van verouderd type, zoodat voor ons slechts sprake kan zijn van een verstolen communicatie ter zee.

Neen, de duikbooten moeten voornamelijk beletten of belemmeren het overvoeren van vijandelijke troepen transporten; tegen de oorlogsmarine hebben ze weinig uitwerking.

Is een aantal van zestig duikbooten daartoe voldoende in een gebied dat zich uitstrekt — met Europeesche maat gemeten — van Ierland tot voorbij de Kaspische zee, een

oppervlakte waarop een vijandelijke transportvloot is te zoeken als een erwt in een hooiberg.

Geen sprake van zestig evenmin als vijf en twintig; het zouden er honderden moeten zijn. Waartoe 25 onderzeebooten misschien wèl in staat zijn, dat is het beletten of althans ernstig belemmeren van een landing op de kust van Java (dat vier maal zoo groot is als Nederland) en als men het getal tot zestig uitbreidt kan men daar misschien Sumatra bijvoegen. Toch moet men hierover niet te licht denken; Java heeft een lengte van Dover tot de Shetlands-eilanden (langer dus dan Engeland en Schotland samen), of wel van Rotterdam tot Memel aan de Russische grens of van Rotterdam tot Biarritz; Sumatra heeft een lengte van Rotterdam tot Petersburg of van Calais tot IJsland. Om dergelijke eilanden door middel van duikbooten te beveiligen tegen een landing, is een zeer groot aantal van die wapenen noodig.

Niemand zal denken, dat Engeland en Schotland met 25 of met 60 duikbooten alleen zijn beveiligd tegen een landing. Dit getal kan voldoende worden geacht mits... tot het afslaan van de landing een leger gereed staat, zoodat het afsnijden van de verbindingen overzee voor het landingsleger een ramp zal worden, zooals ook de Heer VAN HEUTSZ meent.

Maar... op Sumatra is er voorshands geen leger te vormen en de communicatiën op dat eiland zijn in de eerste decenniën nog veel te slecht om het Java-leger vanuit de Zuidpunt naar het Noorden te doen oprukken. Voor de verdediging van Sumatra heeft dus het uitbreiden van het aantal duikbooten weinig zin; een kleine troepenmacht is — ook tegenover de weermacht v. d. WELDEN — in staat daar zonder veel bezwaar verrassend aan land te komen, kan groote landstreken zonder tegenstand veroveren en behoeft er zich weinig om te bekommeren, of de achterwaarsche verbindingen tijdelijk door duikbooten worden onderbroken, omdat zij te land niet wordt bedreigd.

En voor de andere eilanden in onzen archipel zal ook een duikbootflottilje van 60 of 80 booten ternauwernood in staat

zijn, het transport van een klein invasieleger eenigszins te bemoeilijken.

Tot het handhaven van onze neutraliteit zijn duikbooten evenmin bij machte; dit erkent de Heer VAN HEUTSZ, maar, voegt hij er aan toe, daarvoor zijn de bijbehorende kruisers van 7000 ton voldoende.

Wat verstaat de Heer VAN HEUTSZ dan eigenlijk onder handhaving van de neutraliteit? Vlagvertoon wellicht?

Ik zeide reeds vroeger (lezing 27 Februari 1914): „Met de „sterkte van een vloot, die waarborgen geeft tegen schending „van onze neutraliteit, bedoel ik een zoodanige sterkte, dat „een mogendheid, die *niet* ernstig van plan is onze kolonien „of een deel daarvan blijvend in bezit te nemen, er voor „zal terugschrikken, met ons in conflict te komen, wijl onze „vloot hem zoodanige schade zou kunnen toebrengen, dat „deze de voordeelen, met een neutraliteitsschending beoogd, „teniet zou doen.”

En dat bereikt men niet met een kruisertje, wel met een divisie van slagschepen. Een kruiser van 7000 ton — een verkenningskruiser, in gevechtswaarde de mindere van het kleinste en oudste slagschip, in welks nabijheid hij zich niet eens kan vertoonen vanwege de grootere dracht van de vijandelijke kanonnen — is nu niet bepaald geschikt om een tegenpartij, die onze neutraliteit wil schenden, eerbied in te boezemen.

Kan er met een vloot van enkel klein materieel geen sprake zijn van meesterschap ter zee, omdat 's vijands oudste slagschepen, gesteund door torpedojagers, dan reeds voldoende zijn, hem dat meesterschap te verzekeren, geheel anders wordt het, wanneer ook wij moderne slagschepen bezitten; dan zal de aanvaller, wil hij het meesterschap ter zee erlangen, althans met een grooter aantal moderne schepen moeten aankomen. Trekt onze vloot zich voor een overmacht tijdelijk terug in de operatiebasis, dan moet hij dat eskader daar vasthouden, ver van zijn eigen land en — als Japan onze vijand is — met de Amerikaansche vloot in rug en flanken, zoodat daartegenover ook een sterk eskader zal moeten worden afgezonderd.

Hebben we slagschepen, dan zal het den Japanners zeer moeilijk vallen onze koloniën te veroveren, vóórdát de Philippijnen in hun bezit zijn overgegaan; hebben we alleen een vloot van klein materieel, dan heeft deze omstandigheid geen beteekenis, want dan is de geheele moderne slagvloot van Japan beschikbaar om de Amerikanen in toom te houden.

Hebben we slagschepen, dan behouden wij het meesterschap ter zee daar, waar we niet door een machtiger eskader van moderne schepen worden verdreven; hebben we voornamelijk onderzeeboten, dan zijn we dat meesterschap van meet af aan en overal kwijt, zoodat al onze eilanden zijn afgesneden van het wereldverkeer en hunne onderlinge communicatie wordt belet, welke omstandigheden alleen al voldoende zijn om hen na korter of langer tijd in 's vijands handen te doen vallen.

Ook zal men bij een dreigenden oorlog vanuit Holland snel een tweede divisie slagschepen kunnen zenden — van het naast oudere type — om onze vloot in Indië te versterken. Want de vloot, die de Minister van Marine vraagt, van 4 slagschepen met klein materieel is niet het einddoel, het is het begin; zoodra mogelijk na het voltooien van deze vloot moet een tweede divisie slagschepen worden gebouwd. Dan zal de meest moderne divisie in Indie zijn, de oudere in Holland, een onafwijsbare eisch trouwens voor het in stand houden van onze vloot. En bij die versterking van de slagvloot zullen we natuurlijk ook meer onderzeeërs moeten krijgen.

Uit het voorafgaande volgt, dat slagschepen van zoo buitengewoon groote waarde zijn, omdat zij, veel meer dan onderzeeërs, preventief werken, niet alleen tegen neutraliteitsschendingen, maar ook tegen een verovering, omdat zij een aanvaller — met name Japan — dwingen tot groote krachtsontwikkeling, omdat zij hem nopen, niet alleen rekening te houden met de Indische vloot, maar ook met de Amerikaansche en met die in Europa.

Dit neemt niet weg, dat ik geheel met den Heer VAN HEUTSZ meega, waar hij zegt, dat wij 't allereerste en aller-noodigste duikboten behoeven, maar die behoeven wij niet,

zooals deze spreker wil, voor de verdediging van Ned.-Indië in zijn geheel, maar voor de verdediging van Java.

Want ook wij moeten beginnen met het begin en allereerst voor ons hoofdeiland — want dat is Java nog met zijn 30 millioen inwoners tegenover 7 millioen op alle andere eilanden samen — een weermacht organiseeren, zoolang de slagschepen er nog niet zijn. Hun aanbouw duurt meerdere jaren en eerst als zij gereed zijn, kunnen we er in ernst aan denken, iets meer te verdedigen dan Java alleen.

Het geld voor de slagschepen is er, nu onze Indische begrooting weldra tot $\frac{1}{2}$ milliard per jaar zal stijgen.

Dat men in de denkbeelden VAN HEUTSZ—V. D. WEJNDEN een vloot van onderzeeboten ziet gehuldigd, is logisch. Zij wenschen toch Indië te verdedigen met het leger; de vloot komt in de tweede plaats, is meer zuiver defensief, alleen bestemd om 't leger te steunen. De Heer VAN HEUTSZ wil zelfs (zie hiervoor blz. 321) op *alle* buitengrenzen van onzen archipel" — d.w.z. in twee groote bogen om de N. en om de Z. van Atjeh tot Nieuw Guinea — van Ierland tot de Kaspische zee — „een sterk leger, ter verdediging niet „alleen van alle versterkte maritieme steunpunten, maar „tevens voor krachtigen afweer van elke poging tot landen „of doordringen, *waar ook.*”

Ziet, Mijne Heeren, tot dergelijke enormiteiten komt men, als men een eilandenrijk met een leger wil verdedigen, als men niet het offensieve element — de vloot — naar voren brengt, maar met het defensieve element op alle punten sterk wil zijn.

Dan heeft men, overal den aanval afwachtende, — dus overal in groot-strategischen zin toch nog defensief — een leger van honderdduizenden noodig, gesplitst in meerdere kleine legers, die onderling *geen* communicatie hebben, en dat, om een veel kleinere macht, die ons op één punt zal aanvallen, te weerstaan; dan putten we onze middelen uit door krachtsaanwending in verkeerde richting.

Hierin gaat de Heer v. H. trouwens veel verder dan v. D. W.; deze noemt het (blz. 395) „een groote *dwaasheid*, te

„eischen dat op alle eilanden van den Archipel een voldoende „sterke legermacht tot het afslaan van een aanval beschikbaar ware.”

Wat de Heer v. H. wenscht voor Indië, komt overeen met een verdedigingsstelsel voor Nederland, waarbij we zouden hebben een zwak veldleger, doch tevens langs onze grenzen een aaneengeschakelde rij van permanente versterkingen, een stelsel, dat toch zeker geen enkele voorstander zou kunnen vinden.

In zulk een stelsel past — voor Indië — een vloot van uitsluitend onderzeeërs, maar het stelsel deugt niet; niet het leger maar de vloot moet voor de verdediging van een eilandenrijk op den voorgrond gebracht worden.

Voor een vloot, die geheel Indië moet verdedigen en niet Java alleen, is maar één operatiebasis de juiste, ... straat Soenda, volgens het geniale denkbeeld van den generaal DE GREVE.

Daardoor worden de zeeën voor een vijand afgesloten vanaf Atjeh's Noordpunt tot de Oostpunt van Java, volgens Europeesche maat dus van Petersburg over Rotterdam tot Biarritz of van Schotland's N. pun over Nizza tot Griekenland of — als men het Nauw van Calais denkt samen te vallen met straat Soenda — van IJsland over Calais tot Weenen.

Als wij dan aan de eene zijde van die lijn geen meester ter zee kunnen blijven, dan zijn we 't in ieder geval wel aan den anderen kant, althans als we een kern van groote schepen hebben; ingesloten kunnen we niet worden, we houden bewegingsvrijheid om desnoods langs Java's Zuidkust of Sumatra's Westkust op te treden, als het ons lust.

Een versterkte straat Soenda vormt een brug tusschen Java en Sumatra, wat van het allerhoogste belang kan zijn als ook Sumatra zich heeft ontwikkeld tot het land van gouden bergen, dat het belooft te worden, als ook daar een weermacht noodig en mogelijk is, als we zullen hebben een Java- en een Sumatraleger, die zich via straat Soenda kunnen vereenigen.

In de vergadering van 27 Februari 1914 heb ik uitvoeriger daarover gesproken; ik zal er thans niet verder op doorgaan, doch alleen constateeren, dat de strategische voordeelen van een operatiebasis in straat Soenda zoo overweldigend zijn, dat daartegenover alle bezwaren in 't niet moeten vallen.

Een leger van voldoende sterkte is alleen te organiseeren door op ruime schaal gebruik te maken van de krachten der bevolking; dit behoeft niet meer te worden aangetoond. Evenmin is het nog noodig te betoogen, dat een stand leger niet voldoende kan zijn, dat we militie moeten gebruiken, in welken vorm dan ook. Terloops wil ik nog opmerken dat we ook voor de bemanning van de vloot het Indische element niet kunnen missen; op welke wijze daarvan gebruik zal kunnen worden gemaakt, kan ik als officier van het landleger echter niet volkomen beoordeelen.

Met de militie moeten we scheppen een weermacht, die bezield is door het ideaal der landsverdediging.

Daarbij moet echter terdege rekening worden gehouden met de omstandigheid, dat Indië wordt bewoond door volkstammen, die onderling meer verschillen dan Noren en Grieken. Een Griek zal niet veel voelen voor de verdediging van Noorwegen, een Javaan niet voor de verdediging van Atjeh of Borneo.

Voor iederen volkstam afzonderlijk zou dus de verdediging van het *eigen* land een zeer lokaal karakter dragen, wat trouwens toch geboden is door de onvoldoende communicatiemiddelen. Alleen op Java is de toestand anders; hoewel daar drie volkeren wonen, die onderling in belangrijke mate verschillen, Soendaneezen, Javanen en Madoereezen, is het land zóó ontwikkeld, zijn de communicatiën betrekkelijk zóó goed, dat dit eiland als één geheel kan worden verdedigd, dat ieder bewoner van Java die verdediging kan beschouwen als de verdediging van *zijn* land. Bij de andere groote eilanden is daarvan geen sprake.

Wel is Sumatra bezig zich op reusachtige wijze te ontwikkelen, wel bestaan er plannen om dit eiland te door-

kruisen met spoorwegen, vooral ook om daardoor de immigratie van Javanen te bevorderen, die bij tientallen millioenen daar ruimte en welvaart zouden kunnen vinden, doch voorloopig is dit eiland (13 maal zoo groot als Nederland, lengte Rotterdam—Petersburg), nog te dun bevolkt (3.5 millioen), voorloopig zijn de communicatiën tusschen de verschillende landschappen nog te slecht en is grootendeels ons bestuur ook niet intensief genoeg, om dit eiland als één geheel te kunnen verdedigen. Wel moet rekening gehouden worden met de omstandigheid, dat — behoudens een enkel klein eiland als Ambon — Sumatra na Java daarvoor het eerst in aanmerking zal komen, zij het na meerdere tientallen jaren.

Voorloopig zal ook hier — evenals op alle andere eilanden behalve Java — in het gunstigste geval slechts sprake kunnen zijn van een *plaatselijke verdediging*, van het terugwerpen van *zwakke* afdelingen, die voet aan wal hebben gezet op een punt, dat dicht bij zulk een centrum van locale verdediging is gelegen.

Ga ik daarmee geheel tegen den Heer v. d. WEIJDEN in, die gansch Indië offensief wil verdedigen met een leger? Volstrekt niet! Feitelijk beoogt de Heer v. d. WEIJDEN hetzelfde; alleen is zijn uithangbord wat weidsch.

Zijn leger is inderdaad slechts bestemd om Java te verdedigen, al hoopt hij, dat tegen den tijd, dat het leger geheel is georganiseerd, Sumatra zich zoover zal hebben ontwikkeld, dat de mogelijkheid bestaat het Javaleger op Sumatra te gebruiken, waartoe het alleen maar straat Soenda behoeft over te steken. Verder hoopt hij in den loop der tijden ook in Menado — een landstreek, waar de bevolking meer dan ergens anders het gevoel heeft tot Nederland te behooren — een divisie te kunnen organiseeren, doch voor de overige landstroken vraagt hij slechts locale verdediging door een klein deel van het staande leger, gesteund door barisan en gewapende politie.

Dat er met de weermacht-van DER WEIJDEN op alle groote eilanden sprake zou kunnen zijn van een *taai* verzet tegen een eenigszins belangrijke troepenmacht — zooals de Heer

VAN HEUTSZ zeide in de vergadering van de Industrieele Club van 17 Februari jl. — moet ik beslist tegenspreken; v. d. WEIJDEN trekt in de begrooting, die zijn eindtoestand aangeeft, voor de barisan op alle buitenbezittingen tezamen, behalve Menado, slechts f 2.000.000 uit tegen f 5.000.000 voor de divisie op Menado alleen. Volgens dien maatstaf zou de sterkte van de barisan voor het taaie verzet op de buitenbezittingen — van Ierland tot de Kaspische zee — bedragen . . . 5 bataljons.

Voor het beperkte doel, waarbij wordt afgezien van een offensief optreden door het leger in alle deelen van Ned.-Indië, en de aandacht in hoofdzaak op Java valt, zijn de levende strijdkrachten, die v. d. WEIJDEN wenscht, volstrekt niet te sterk — de oud-Gouverneur-Generaal VAN HEUTSZ noemde het een minimum plan. Alleen . . . het is een verwijderd toekomst-ideaal, een plan, dat niet snel is te verwezenlijken.

Met een diensttijd van 8 jaar in de militie, 5 jaar in de landweer en 5 in den landstorm, zooals v. d. WEIJDEN wenscht, zou het leger eerst 18 jaar, nadat de lichteningen op *volle* sterkte worden opgeroepen, geheel zijn georganiseerd, terwijl er zeer zeker meerdere jaren van voorbereiding noodig zijn, gedurende welke kleinere contingenten worden gelicht en het noodige kader wordt gevormd. Dit ziet de Heer v. d. WEIJDEN ook volkomen in, zie blz. 424 en 425; inderdaad zou zijn leger onder de gunstigste omstandigheden eerst na een 25-tal jaren bijeen zijn. Waar v. d. WEIJDEN op blz. 423 zegt, dat „eerst” 8 jaren (de diensttijd der militie) na invoering van den weerplicht op Java een voldoende sterk veldleger gevormd zal zijn, stelt hij de zaak dan ook veel te rooskleurig voor.

De militie, die het veldleger in hoofdzaak moet vormen, zal acht jaren na de invoering van den weerplicht, als men begint met kleinere lichteningen, nog lang niet op de voor dat leger vereischte sterkte zijn, terwijl zij dan bovendien nog moet leveren de bezettingstroepen voor de operatiebases van de vloot en een deel moet afzonderen voor de secundaire taak, die de landstorm bij een geheel georganiseerd leger

zou moeten vervullen. Inderdaad zal het veldleger dan geen vier doch, met behulp van het staande leger, slechts twee onvolledige divisiën zonder aanvullingstroepen kunnen vormen (zie blz. 425), hetgeen dan zeer zeker als een hoogst belangrijke organisatorische prestatie mag worden beschouwd.

Om het Javaleger te vormen wil v. d. WEIJDEN invoeren den algemeenen dienstplicht, maar slechts onder de wapenen roepen de intellectueel best ontwikkelden; de voorstellen, door het Indische legerbestuur gedaan, beperken de keuze nog meer en vragen slechts om de leerlingen en oud-leerlingen van de gouvernementsscholen, waardoor slechts een zeer klein militie-contingent wordt verkregen en de weermacht een weinig wordt uitgebreid zonder „belangrijke” verhooging van kosten.

Het voorstel van het Indische legerbestuur wordt door den Heer v. d. WEIJDEN zeer terecht gehekeld, ik zal er verder geen woord aan verspillen; men kan nu eenmaal op dit gebied niets goeds tot stand brengen zonder aanmerkelijke uitgaven. Bovendien heeft dit voorstel tegen, dat het waarschijnlijk de bevolking zal afschrikken van schoolbezoek, dus de ontwikkeling, die zoo dringend noodig is, remt, de band tusschen Nederland en Indië schaadt.

Het stelsel van den Heer v. d. WEIJDEN leidt echter ook tot volstrekt verwerpelijke consequenties.

Java heeft bijna 5 maal zooveel inwoners als Nederland; naar dien maatstaf bereiken ruim 250.000 jongelieden ieder jaar den dienstplichtigen leeftijd, eer meer dan minder, omdat de Javaan gemiddeld minder oud wordt dan de Nederlander.

Die 250.000 jongelieden wil hij laten keuren en daarna de besten er uit schiften, niet volgens loting, want dan zou hij de meest intellectueelen niet krijgen, maar door aanwijzing.

Aangezien er echter geen sprake van kan zijn, door betrouwbaar personeel per jaar 250.000 lieden te laten keuren, zal men waarschijnlijk eerst moeten schiften en daarna keuren. VAN DER WEIJDEN heeft noodig een lichte van 14.500 man; laten we aannemen, dat er 29.000 uit de 250.000 worden uitgezift om na keuring en een tweede zifting het

benooidigde aantal van 14.500 over te houden. Dan wordt er dus bij eerste zifting 1 op de 9 uitgekozen door . . . de desahoofden, anders zal 't niet gaan; van iedere 18 man dient er één, als de lichten op volle sterkte zijn, vóór dien tijd wellicht 1 op de 30 of 40.

Welk een bron van willekeur, van zedelijk bederf is daarin gelegen; een desahoofd of een lager ambtenaar heeft het in de hand een jonge man te laten dienen of niet, hem bij een bepaalde lichte te voegen of hem eenvoudig over te slaan zonder eenige controle.

Wellicht zal 't antwoord daarop zijn: geen bezwaar, als *wij* de geschikte menschen maar krijgen.

Al zou voor ieder ander doel dit antwoord kunnen gelden, *niet* als men een nationaal leger wil vormen, gedragen door het ideaal der landsverdediging. Welk een verbittering moet in zulk een leger heerschen, als de miliciens denken, onrechtvaardig te zijn aangewezen en nagenoeg allen zullen dit denken en hebben het recht het te doen.

Eerst twee jaar te dienen, daarna nog 16 jaar dienstplicht met herhalingsoefeningen, alleen omdat men niet in staat was, het desahoofd zulk een groot geschenk te geven als zijn buurlieden, daarom als één op 18 te zijn uitgekozen om het land te verdedigen, terwijl de 17 anderen thuis blijven!

Een gedwongen dienstplicht is goed en noodig als men een groot deel van de beschikbare jongelingschap wil inlijven, niet als men maar 5 à 5½ % onder de wapenen roept of — in den aanvang — nog veel minder.

De bezwaren tegen een gedwongen militie zijn trouwens ook in het oog van den Heer VAN DER WEIJDEN buitengewoon groot.

Den 9en Januari 1914 hield deze hoofdofficier hier een luid toegejuichte rede over de noodzakelijkheid van een zeer sterk leger, gegrond op een stelsel van gedwongen militie voor Europeanen en Inlanders, maar wat zeide hij in een vergadering van deze vereeniging van 10 Januari 1913, juist één jaar te voren, toen hij sprak over de noodzakelijkheid van een militie voor Europeanen?

Toen drukte hij zich als volgt uit: „Ook geloof ik wel, dat

„mocht thans tot dien maatregel (n.l. invoering van ge-
 „dwongen militie voor Inlanders) worden besloten, bij een
 „krachtige persoonlijkheid op den Buitenzorgschen troon de
 „bevolking van Java zich — *zij 't dan ook morrende* — er aan
 „zal onderwerpen, maar uit een politiek en economisch
 „oogpunt acht ik thans het oogenblik daartoe nog niet
 „aangeboken” (blz. 229)

en verder (blz. 230):

„En hoelang zal het duren, aler een Inlandsch militie-
 „leger van voldoende en goed geschoold officierspersoneel is
 „is voorzien? Eer en ander heeft mij tot de conclusie ge-
 „bracht, dat de totstandkoming eener militiewet voor de
 „Inlandsche bevolking nog wel meerdere jaren op zich zal
 „laten wachten.”

Ziet Mijne Heeren, *deze* denkbeelden van den Heer v. d.
 WEJDEN deel ik volkomen; ook ben ik volkomen met hem
 eens, dat, zoo de bevolking van ons eilandenrijk den militie-
 plicht aanvaardt, wij bij een voldoende organisatie van onze
 hulpmiddelen, er volkomen zeker van kunnen zijn, dat wij
 de koloniën met succes zullen verdedigen, tegen wien ook,
 m.a.w. dat wij geen ernstigen aanval daarop zouden te
 vreezen hebben, *maar zoover zijn we nog niet.*

„Drie eeuwen lang hebben wij ons als tafelschuimers aan
 „de levenstafel van Groot-Nederland gedragen, hebben wij
 „niet anders dan een parasitair bestaan gevoerd op de or-
 „ganismen onzer koloniën.

„Slechts sinds enkele jaren volgen wij de ethische richting
 „in de koloniale politiek. Nog lang niet is in alle lagen der
 „Inlandsche maatschappij doorgedrongen, dat ons doel niet
 „meer is de bevolking uit te buiten, doch haar op te leiden
 „en haar op te voeden teneinde haar geleidelijk een hooger
 „standpunt te doen innemen, zoowel op geestelijk als op
 „stoffelijk gebied, dat er naar gestreefd wordt de materieele
 „voorwaarden waaronder de bevolking leeft te verheffen.
 „Bij het doorvoeren van het thans aanvaarde (d.i. het ethische)
 „stelsel worden nog dagelijks de gevolgen ondervonden van
 „de voormalige beginselen van koloniale staatskunde.”

Mijne Heeren, deze woorden zijn niet van mij, deze

woorden, die op zoo uitnemende wijze den toestand schetsen, zijn van . . . den Heer v. D. WEIJDEN, toen hij in 1913 zijne meening verdedigde, dat de toestanden in Indië nog niet rijp zijn voor een gedwongen militie onder de Inlanders. En deze toestanden veranderen niet, doordat diezelfde spreker ze in een enthousiaste rede over 't hoofd ziet.

En de *oud-gouverneur-generaal van Heutsz*, die in de vergadering van Vrij-Liberalen van 13 Januari 1917 het stelsel van gedwongen militie zoo aanbeval, heeft — toen hij zelf verantwoordelijk bewindsman was — *in 1909 de invoering van den verplichten krijgsdienst voor de inlandsche bevolking ontraden*. Dit lezen we in de Memorie van Antwoord van den Minister van Koloniën van 3 Februari 1917 op de ontwerp-Wet tot wijziging van art. 113 van het Indische Regeeringsreglement.

Ook *ik* stel voorop, dat iemand met een ijzeren wil en een uitgebreide volmacht, iemand als DAENDELS of VAN HEUTSZ zulk een leger bij elkaar zal kunnen krijgen, althans wat betreft de menschen — de Javaan is gedwee — maar wat voor een geest zal zulk een leger bezielen, hoe zal de opkomst onder de wapenen zijn, als er gemobiliseerd wordt.

Het leger van DAENDELS, dat ook op zoodanige wijze was gevormd doch tenminste onder de wapenen *was en bleef*, viel uiteen tegenover een kleine minderheid, het viel uiteen omdat het bestond uit volstrekt onbetrouwbare elementen, door dwang onder de wapens geroepen, alleen in toom gehouden door een strenge discipline.

In dit verband wil ik u wijzen op de uitlatingen van den Heer v. HEUTSZ in de Industriele club op 17 Februari j.l. (zie dagbladen van 18-2-1917), waar hij bepleit de vorming van een afzonderlijke divisie uit het staande leger. Hij acht dit noodig, niet alleen met het oog op expeditiën naar de Buitenbezittingen, maar „er zijn nog andere redenen „van hoogere orde en andere strekking, die behoud van „het staande leger, vervormd tot een zelfstandige divisie en „oprichting van een afzonderlijk militieleger op Java en „afzonderlijke militiekorpsen op de Buitenbezittingen beslist „gewenscht maken.”

„Indien de vervorming van het staande leger tot een „zoogenaamde nationale weermacht plaats vindt, vóórdat „de door den Minister als gewenscht omschreven toestand, „dat geheel Indië zich zelf kan besturen is ingetreden, zal „Nederland zeer bedrogen uitkomen.”

Dit zegt de Heer v. HEUTSZ. Maar mijnheer de Voorzitter, dit kan — in parlementairen vorm uitgedrukt — niet anders beteekenen dan dat deze oud-gouverneur-generaal, die zoo plotseling is bekeerd tot voorstander van een leger, gevormd door gedwongen dienstplicht, toch een afzonderlijk georganiseerd *staand leger noodig acht om dat militieleger in toom te houden*, als het zich tegen het Nederlandsche gezag zou willen keeren!

Is dat dus het ideaal v. HEUTSZ—v. D. WELDEN, is dat het leger — *zoogenaamd* nationaal noemt de Heer v. H. het, — dat ons gezag tegen een buitenlandschen indringer moet hoog houden, is dat de krachtige weermacht die ons Indië „offensief moet verdedigen”, een tegenstander moet „terugwerpen waar ook” en de buitenbezittingen „met taaie volharding” moet verdedigen?

Is dat het leger, waarbij de vloot voor de verdediging van den Archipel moet achterstaan; is er iemand die thans den Heer v. HEUTSZ nog kan nazeggen, wat hij op 13 Januari 1917 in de Bond van Vrije Liberalen zeide:

„Voor ieder onpartijdig beoordeelaar moet het m.i. duidelijk „zijn, dat voor deze koloniën de verdediging niet in de „eerste plaats op het water ligt en dat, noodgedwongen, „aan het leger de verdediging van het voornaamste deel „van dezen Archipel moet worden toevertrouwd” (Fakkel 19 Januari 1917.)

„Hoe sterk moet dat leger zijn?” vraagt de Heer v. HEUTSZ daarna. Het antwoord is duidelijk; dat leger, waarin de ontwerper zelf zoo weinig vertrouwen stelt, dat hij ons daartegen meent te moeten beschermen door een stand leger, dat leger moet zoo zwak mogelijk zijn, dat leger moet *niet zijn*.

Neen, mijnheer de Voorzitter als men een leger wil, dat werkelijk voelt voor de nationale zaak, dat het eigenbelang

van ieder zijner leden één maakt met de zaak van Nederland, dan kan men dit stelsel niet volgen; dan kan men voor Indië niet volstaan met eenvoudig een Europeesch model gebrekkig te copieeren, om te komen tot een leger dat men vreest inplaats van het te vertrouwen, dan moet men een andere richting uit, dan moeten we komen tot een *vrijwillige* militia. Ik sprak hierover reeds drie jaar geleden (blz. 408); het is een stelsel, dat zich aanpast aan Indische toestanden, dat het eerst te berde is gebracht door den Heer KERKKAMP (Indische Gids 1911, Orgaan Ind. Krk. Vereen. nos. 32 en 37), dat totaal genegeerd is door de Staatscommissie 1912 en door den Heer v. D. WEIJDEN — hoewel waardeerd — wordt afgekeurd (blz. 365 e.v.

Het stelsel beoogt een militia te vormen, die vrijwillig onder de wapenen komt, een oefeningstijd doorloopt en daarna in reserve overgaat.

De Heer KERKKAMP verbond aan die vrijwillige dienstneming echter weinig voordeelen; m.i. zou ze moeten worden samengekoppeld met een capitulantenstelsel in dien vorm, dat er geen gouvernementsbetrekking openstaat voor iemand, die geen dienstdtijd achter den rug heeft. Géen regent, geen wedono, geen onderwijzer, geen dorpshoofd, geen mantri, geen oppasser of schrijver, die zijn dienstdtijd niet heeft volbracht; ook de jongeren, die thans reeds een zoodanige betrekking bekleeden, moeten worden gesteld voor de keuze alsnog een dienstdtijd bij het leger te doorloopen of te worden vervangen; van de ouderen zal als bewijs van loyauteit geëischt worden, dat zij een zoon in het leger laten dienen.

En ieder, die weet wat een gouvernementsbetrekking voor een Inlander beteekent, zal overtuigd zijn van de kracht van dezen prikkel.

Bovendien kan worden overwogen, de miliciens gelijk te stellen met Europeanen of liever nog — in een latere periode van ontwikkeling van het Indische staatsleven — worde alleen aan miliciens en oud-miliciens het kiesrecht toegestaan voor de te vormen publiekrechtelijke lichamen. Dan krijgen alleen zij invloed op het bestuur, die getoond

hebben ook de lasten van de staatsgemeenschap in den vollen omvang te willen dragen; dan wordt de weermacht gevormd uit hen, die het meest sociaal voelen, die de nationale gedachte vermogen te vatten.

Natuurlijk moet de volledige medewerking verzekerd zijn van alle civiele departementen; een ambtenaar, in wiens ressort te weinig vrijwilligers opkomen, zal zich daarover dienen te verantwoorden.

Vroeger is door het legerbestuur al eens beproefd een legerreserve te vormen, maar ik kan U verzekeren, dat van alle civiele autoriteiten, op een enkele na, de meest hartelijke *tegen*werking werd ondervonden, die mogelijk was. De civiele ambtenaar in Indië is *tegen* het leger; dit moet *uit* zijn waar het om zoo groote belangen gaat, het moet *uit* zijn met het denkbeeld, dat — althans tot voor kort — de Indische maatschappij beheerschte en dat wordt uitgedrukt door de woorden: „het zal onzen tijd nog wel uithouden”.

Particuliere Europeesche werkgevers moeten worden aangespoord, bij voorkeur lieden in dienst te nemen, die een militaire vorming achter den rug hebben; als men weet hoe grooten stillen invloed de — in hun gebied zoo machtige — bestuursambtenaren op alle leiders van cultuur en industriele ondernemingen hebben, beseft men ook, dat die aansporing van groote waarde is.

Maar er zal een man met ijzeren wil voor noodig zijn om de lijdelijke tegenwerking te buigen en de civiele departementen tot volledige medewerking te brengen; de „over 't paard getilde milicien”, zooals hij zal worden genoemd, zal in den aanvang geen *persona grata* zijn bij hen, die het liefst de oude wegen bewandelen.

Er is ook zeker pressie noodig om dit stelsel te doen slagen, maar wie Indische toestanden kent, weet dat een „zachte drang” daar wonderen kan uitwerken.

Als de zonen van de aristocratie onder dien zachten drang en met het oog op de in uitzicht gestelde voordeelen, voorgaan en in het leger treden — en dat zullen zij — als de tallooze gouvernementsdienaren om dezelfde redenen dat voorbeeld volgen, dan zal ook bij de bevolking de innige

afkeer, die thans bestaat tegen het leger, verdwijnen en plaats maken voor waardeering.

Dat dan de fysiek minderwaardigen, die in het leger geen plaats kunnen vinden, ook niet in aanmerking komen voor een gouvernementsbetrekking, is in mijn oog geen bezwaar.

We mogen daarbij — en daarop mag wel sterk de nadruk vallen — geen vergelijking maken met Europeesche toestanden, vooral niet met die in democratische landen. Voor Indië moeten we rekening houden met den Indischen volksaard.

Geef den miliciens kleine voorrechten, b.v. dat zij zich in hun verlofstijd en na hun uittreden uit de militie mogen tooien met een sierlijke dienstpet, die allen anderen verboden is, en soortgelijke kleinigheden, die de ijdelheid streelen; men zal er het leger populair door maken. Geef soldaten en oud-soldaten zekere voorrechten van preëminence in dorpsvergaderingen, geef hen het recht in staande houding te blijven tegenover Europeesche en Inlandsche meerderen, het recht om zich van de Nederlandsche taal te mogen bedienen; dergelijke middelen zullen het aanzien van het leger doen stijgen. Het zijn van soldaat of oud-soldaat moet verheven worden tot een eer met alle middelen, die aan het gouvernement ten dienste staan; dit middel is doeltreffend voor Indië en het is goedkoop

En welke ontzaglijke voordeelen biedt het stelsel van vrijwillige militie niet boven dat van dwang

In de Memorie van Antwoord op de ontwerp-Wet tot wijziging van art. 113 R.R. zegt de Minister van Koloniën, dat de Indische Regeering „haar volle instemming heeft „betuigd met het denkbeeld om *zoo spoedig doenlijk* tot de „invoering van den dienstplicht voor alle groepen van Nederlandsche onderdanen over te gaan.”

Zoo spoedig doenlijk. Wanneer zal dat zijn, met welk tempo denkt men dat stelsel te gaan invoeren, als het eenmaal zoo ver komt? Hoewel het nieuwe artikel 113 de gelegenheid biedt, ook dienstplicht voor Inlanders in te voeren, is er toch slechts sprake van, het *thans* uitsluitend voor Europeanen te doen.

De vrijwillige militie met capitulantenstelsel kan echter morgen aan den dag al worden ingevoerd; uitstel brengt geen voordeel, slechts nadeelen.

Op verzoek van den spreker wordt 15 minuten gepauzeerd. In de pauze wordt de stemming gehouden.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Het is mij aangenaam U te kunnen mededeelen, dat geen enkele stem zich tegen de toelating van de voorgestelde kandidaten heeft verzet. Zij zijn dus met algemeene stemmen als lid aangenomen. Het zijn de Heeren

F. Bauduin, gep. Schout bij Nacht, Sous-chef van het Militair Huis van H. M. de Koningin, en B. J. van Tuil, res. 2e Luit. der Infanterie, te 's-Gravenhage;

J. Peelen, res. 1e Luit. der Cavalerie, te Amsterdam;
de Bibliotheek Constructie-werkplaatsen der Artillerie-Inrichtingen, te Delft;

de Heeren G. Voûte, Kapitein der Infanterie, te Ede;

C. A. Elich, 2e Luitenant der Artillerie, te Giessen;

J. H. B. Kernkamp, 2e Luitenant der Infanterie, te Laren;

P. M. H. Tielens, 2e Luitenant der Cavalerie te Veghel;

en in Nederlandsch-Indië J. van Rees, Officier van Gezondheid 2e klasse, en J. A. Tamson, Dirig. Officier van Gezondheid 1e klasse, van den Militairen Geneeskundigen Dienst;

M. J. van Andel, 1e Luitenant, W. A. van der Beek, 2e

Luitenant, L. C. van Berg, 1e Luitenant, O. Brederode, 1e

Luitenant, H. C. Creutz Lechleitner, 1e Luitenant, A. Doup,

2e Luitenant, H. A. F. C. Entzinger, 2e Luitenant, A. A. C.

Feuilletau de Bruyn, 1e Luitenant, P. W. F. Kaniess, 1e

Luitenant, F. J. Kroesen, Kolonel, R. Legger, 1e Luitenant,

Th. C. Lindgreen, 1e Luitenant, H. Ludwig, 1e Luitenant van

het Nederl. Leger; W. C. Muller, 2e Luitenant, Raden Oerip,

Inl. 2e Luitenant, M. H. A. Sitsen, 1e Luitenant, Raden

Soendjojo, Inl. 2e Luitenant, en B. Stom, 1e Luitenant, allen

der Infanterie

J. G. Koopman, Ritmeester, en M. W. van der Nagel, 2e Luitenant der Cavalerie.

Ik heet hen van harte welkom in onze Vereeniging, in het bijzonder den Schout bij-nacht BAUDUIN, die reeds heden-avond in ons midden is en wiens tegenwoordigheid door mij zeer op prijs wordt gesteld.

Thans geef ik het woord weder aan den Heer MERENS.

De Heer MERENS: Een buitengewoon groot voordeel van vrijwillige militie is, dat men den werkelyken dienstdiensttijd zoo lang kan nemen als noodig is om goede soldaten te vormen; *bij gedwongen militie gaat dit niet.*

Dan zal men den oefeningstijd tot het uiterste minimum beperken, dan zal de regeering zich steeds hebben schrap te zetten tegen pogingen om op billijkheidsgronden den dienstdiensttijd te verkorten en het is zeer de vraag of opvolgende regeeringen de moreele kracht zullen hebben aan die pogingen het hoofd te bieden, vooral omdat zij, die steeds zullen aandringen op vermindering van den oefentijd, zeer sterk staan, zoo zij wijzen op den zwaren druk, die gelegd wordt op een klein deel der bevolking, terwijl het allergrootste deel der bevolking, practisch gesproken, geheel vrij blijft.

Dan krijgen we in Indië geen dienstdiensttijd van 2 jaar, zooals de Heer v. d. WEIJDEN eischt, maar dan zullen we dezelfde ellende doormaken als hier in Nederland met 8 $\frac{1}{2}$ maanders, 6-maanders, 4-maanders en dergelyke, m. a. w. dan zullen we krijgen een onvoldoenden dienstdiensttijd, onvoldoend gevormde soldaten.

Ziet men niet nu reeds, dat de dienstdiensttijd voor Europeanen in Indië wordt gesteld op 8 $\frac{1}{2}$ maand, omdat het onbillijk is de miliciens in Indië langer te laten dienen dan in Holland, een motief, dat ik volkomen begrijp, maar geschiedt dit niet met een volkomen voorbijzien van het feit, dat bij deze mobilisatie toch wel overtuigend is gebleken, dat een vormingstijd van dien korten duur vooreen Nederlander volstrekt onvoldoende is?

Bij vrijwillige militie kan men die klip omzeilen, kan men voorkomen, dat gevormd wordt een waardeloos leger; 't is daarbij eenvoudig een kwestie van geld, om een weermacht te krijgen, die aan hooge eischen voldoet, wat betreft geoefendheid en moreele waarde.

Deze omstandigheid alleen is in mijn oog reeds voldoende, om de schaal volkomen ten gunste van de vrijwillige militie te doen overslaan.

Verder is men bij vrijwillige militie niet gebonden aan een leeftijd; men kan binnen zekere grenzen alle leeftijds-grenzen aannemen; studeerenden kunnen dienen, wanneer het hun het beste schikt.

De Heer v. d. WEIJDEN wil aan studeerenden* uitstel van opkomst onder de wapenen geven, maar juist deze categorie heeft hij noodig, vooral voor kader. De studeerenden zullen dan na afloop van hun studie moeten dienen, juist als ze op 't punt staan hun plaats in de maatschappij in te nemen; hun oefeningstijd zal daarom — daarvan kunnen we zeker zijn — worden bekort tot groot nadeel van het leger.

Bij de vrijwillige militie met capitulanten stelsel is 't juist andersom; daarbij zullen juist de studeerenden *willen* dienen om de begeerde gouvernementsbetrekking te krijgen en is er geen sprake van bekorting van hun oefeningstijd.

De Minister van Koloniën zegt in de meergenoemde Memorie van Antwoord (blz. 4), dat „uit de inheemsche bevolking „van verschillende zijden stemmen waren opgegaan, waaruit „mocht worden opgemaakt, dat zij bereid was, om tot de „landsverdediging mede te werken”.

Door de vrijwillige militie geeft men juist aan die loyale elementen gelegenheid, van hun geneigdheid practisch blijkt te geven, loopt men niet vooruit op de geneigdheid van de bevolking, die uit de „stemmen van verschillende zijden” zeker nog niet voldoende blijkt.

De Heer v. d. WEIJDEN heeft het stelsel van vrijwillige militie afgekeurd en heeft zich daartoe beroepen op de totale mislukking van een soortgelijke militie, ingesteld door den Gouverneur-Generaal v. d. Bosch van 1831. Doch hoe hemelsbreed verschillen de toestanden van toen en thans! *Toen* was het bestuur al zeer weinig intensief, toen werd ingevoerd het cultuurstelsel, waardoor wij in de oogen van de bevolking waren de verdrukkers, werd ons bestuur slechts met wantrouwen en vrees door de bevolking begroet; thans — nu een geheel andere koers is ingeslagen, nu de

ontwikkeling zoozeer is toegenomen — ziet althans een deel der bevolking in, dat ons bestuur voor hen het meest gewenschte is. En dit deel van de bevolking moet steeds toenemen in aantal; daarom behoort een ethische politiek, die gericht is op de zedelijke, intellectueele en materieele vooruitgang van het Indische volk tot een van de fundamenteen van ons verdedigingsstelsel; alleen zulk een politiek geeft ons de kans, dat bij een aanval van buiten een groot deel van de bevolking achter ons zal staan tot verdediging van hun land onder ons bestuur.

Ik ben niet zoo naïef te gelooven, dat deze ethische motieven alleen voldoende zullen zijn, om een deel der jongelieden tot dienstneming in de militie over te halen; wel degelijk moet aan dien dienstdienst verbonden worden iets, wat voor hen een buitengewone waarde heeft, het uitzicht op een gouvernementsbetrekking, de zekerheid van den voorrang in sociaal opzicht boven hen, die niet dienden. Dit wordt door een Javaan veel meer gewaardeerd dan een rentevrije sawah, die v. d. Bosch als loon voor zijn diensten in uitzicht stelde, meer zelfs dan een goede betaling in het leger.

Men moet het volk nemen naar zijn aard; de Javaan is niet zoo in de eerste plaats op geld belust als de Europeaan; hij stelt andere dingen hooger, al zal hij een goede betaling waardeeren om zijn aanzien te verhoogen.

Ik meen niet, Mijnheer de Voorzitter, dat men met dit stelsel van vrijwillige militie sneller een leger zal organiseren dan volgens het stelsel van dwang, doch ik meen dat het leger beter zal zijn, dat er een betere geest zal heerschen, dat de waarde belangrijk grooter zal wezen.

Men mag den dienstdienst niet te groot stellen, al reeds daarom niet, wijl men dan in oorlogstijd te veel gouvernementsambtenaren — ook de ouderen — onder de wapenen zou moeten roepen, omdat deze allen miliciens zouden zijn; ook mag de dienstdienst niet te lang zijn als men het stelsel gemakkelijk ingang wil doen vinden. Vooreerst ware die dienstdienst te stellen op 8 jaar, waarvan een eerste oefenings-tijd van $1\frac{1}{2}$ à 2 jaar bij de infanterie, van 2 à $2\frac{1}{2}$ jaar bij

de bereiden wapens met enkele herhalings-oefeningen. Later — als het stelsel ingang heeft gevonden — zou de diensttijd wellicht verlengd kunnen worden en een landweer worden gevormd, met vrijstelling van dienst in de landweer voor die gouvernementsdienaren, die moeilijk gemist kunnen worden.

Ik zou de indienststelling halfjaarlijks willen doen plaats hebben in verband met een halfjaarlijkschen recrutentijd, waarbij de miliciens — bij wijze van overgang naar het eigenlijke leger, evenals de Heer v. d. WEJDEN dit wenscht — blijven in hun residentie om daarna één à twee jaar kazernedienst te vervullen in de garnizoensplaatsen.

Aanvankelijk de lichten klein nemende als voorbereidende maatregel, moet na een vastgesteld aantal jaren, — b.v. 5 — een halfjaarlijksch recruten-contingent van bepaalde sterkte worden verkregen; om dit met zekerheid te doen gelukken, moet de verplichte dienst als een dwangmaatregel daar achter staan. Dit moet den Inlandschen ambtenaren terdege worden ingeprint.

Evenals het dreigement met een gedwongen staatsleening in Nederland wonderen uitwerkt tot het verkrijgen van vrijwillige inschrijvingen, zoo zal een dreigement met gedwongen militieplicht zijn uitwerking op den zachten drang tot vrijwillige dienstneming niet missen.

Art. 113 van het R. R. moet dus toch gewijzigd worden om de mogelijkheid van gedwongen dienstplicht ook voor Inlanders te openen.

De eerste jaren zullen de moeilijkste zijn; dan toch genieten de miliciens nog niet de voordeelen, verbonden aan hun dienstdag; zijn deze eerste jaren overwonnen, plukken de miliciens de vruchten van hun bereidwilligheid in den vorm van staatsbetrekkingen, waarin zij anderen, die niet dienden, vervangen, dringt tot de bevolking het besef door, welk een voorrecht in sociaal opzicht verbonden is aan den militairen dienstdag, dan is het pleit gewonnen, dan zal de zachte drang niet meer noodig zijn, dan zal het militiecontingent steeds kunnen toenemen.

Dat hier geen utopieën worden verkondigd, moge blijken

uit het welslagen van het barisanstelsel op Madoera, dat ook een vorm van vrijwillige militie is. De formatie van de barisan is thans 1400 man op een bevolking van 1.5 miljoen. Dit geeft echter een veel te ongunstig beeld van de neiging der bevolking om tot dat korps toe te treden, wijl er slechts 3 garnizoensplaatsen zijn en de verder afwonende bevolking — dus het overgrootste deel — niet dan onder zeer bezwarende omstandigheden barisan kan worden.

— Toch melden zich voor 5 vacatures soms 300 sollicitanten aan (zie nota FOKKENS bij het rapport der staatscommissie 1912), waaruit dus de lust tot dienstdiening wel blijkt. Als men dit wenschte, zou men de sterkte der barisan zeker eenige malen kunnen vergrooten.

Toch zou dit cijfer van 1400 man per 1.5 miljoen hoofden bevolking nog een aanwijzing geven voor een sterkte van 28.000 man barisan op een bevolking van Java van 30 miljoen zielen.

Wel is de barisan met zijn plaatselijke organisatie geen vrijwillige militie, wel is de Javaan geen Madoerees, doch het welslagen van de barisan wijst er toch op dat een militair instituut als een vrijwillige militie, mits zich aanpassende aan den inlandschen volksaard, geen herschenschim mag worden genoemd.

En de trouw van de barisan staat boven verdenking, ook bij opstootjes tegen ons gezag in het eigen land (zie nota FOKKENS). Dit moge geantwoord worden aan de meest principieele tegenstanders van een militie-leger, zooals kolonel v. D. BELT, die, zelfs als zij zulk een leger zouden kunnen krijgen, het niet willen aanvaarden, omdat zij het niet vertrouwen tegenover ons eigen gezag.

De Heer v. D. WEIJDEN, die een stelsel van vrijwillige militie voor Java verwerpt, aanvaardt het ook — in den vorm van barisan — voor de buitenbezittingen. Zijne bedenkingen daartegen kunnen dan toch niet heel groot zijn.

De bezwaren tegen een uitgebreide toepassing van het barisanstelsel liggen ook waarlijk niet in de vrijwilligheid, waarmee deze dienst wordt opgevat.

Zij liggen vooreerst in de sterk plaatselijke organisatie, waardoor men geen hogere eenheden vormt. Bij toepassing van het barisanstelsel worden de leden genomen uit de onmiddellijke omgeving van de garnizoensplaatsen; daar zij gedurende een half jaar bijna dagelijks voor oefeningen onder de wapenen komen en naast dezen dienst hun eigen betrekking vervullen (meestal landbouwer), kan dit ook niet anders. Om inderdaad de besten uit de geheele bevolking aan te trekken, zou een eiland als Java overdekt moeten worden met kleine garnizoensplaatsjes, waarin het hogere verband onvoldoend krachtig naar voren treedt, waardoor men in ieder garnizoen de groote nadeelen zou ondervinden, die verbonden zijn aan te geringe sterkte aan personeel, n.l. weinig intensieve oefening, weinig directe controle en onvoldoende leiding van hogere chefs.

Dit is ook de reden, waarom ik de recruten in het stelsel van vrijwillige militie niet 1 jaar in zulk een klein garnizoen wil laten, zooals de Heer v. D. WEIJDEN voorstelt, doch hoogstens $\frac{1}{2}$ jaar en dit alleen als overgang, om de vrijwillige dienstneming gemakkelijker ingang te doen vinden.

Voor bereden troepen is de sterk locale organisatie van de barisan geheel ongeschikt.

En verder is de barisan duur in vergelijking met militie, omdat het tractement gedurende den *geheelen* diensttijd wordt genoten, terwijl bij de militie dit slechts het geval is gedurende den oefeningstijd onder de wapenen, verder omdat de barisan gedurende zijn geheelen diensttijd ruim 200 dagen per jaar onder de wapens komt en dan vergoeding voor voeding (blandja) ontvangt, welke uitgave voor den milicien veel minder is en vooral omdat de barisan na 20 jaar dienst een pensioen geniet gelijk aan de helft van zijn tractement, de milicien niet.

Het barisanstelsel moge goed zijn als overgang tot vrijwillige militie in streken, waar men dit instituut nog niet denkt te kunnen invoeren — zooals op de meeste der Buitenbezittingen, waar ook de Heer v. D. WEIJDEN barisan wenscht — voor de vorming van een leger van eenige divisien is het geheel onvoldoende.

Het voordeel van gedwongen boven vrijwillige militie is schijnbaar, dat men van te voren de sterkte van zijn lichter kan bepalen; de heer v. d. WEIJDEN bepaalt haar op 14.500 man voor een militie-veldleger van 82.000 man, waaronder 3000 Europeesche miliciens, een landweer van 38.000 à 40.000 man voor bezettings- en aanvullingstroepen en een landstorm van wat mindere sterkte, blijkbaar voor diensten in den rug van het leger.

Bij een stelsel van vrijwillige militie ervaart men eerst na eenige jaren, op welke sterkte is te rekenen bij de getroffen maatregelen om die indienststelling te bevorderen en vermoedelijk zal die sterkte vooreerst blijven beneden die, welke de Heer v. d. WEIJDEN zich voorstelt op den langen duur te lichten. Is dit echter een bezwaar, vooral als men mag aannemen, dat het gehalte van de vrijwillige militie veel hooger zal zijn?

De Heer v. d. WEIJDEN wil op Java formeeren vier divisien, uitsluitend uit militie gevormd, met een groot aantal non-combattanten en van een organisatie die — gegeven de huidige oorlogservaring — in mijn oog zeer zwak moet heeten. V. d. WEIJDEN's divisien bestaan — volgens het Japansche model van vóór den oorlog — uit 12 bataljons infanterie à 1000 man met 36 kanonnen en 24 mitrailleurs, benevens cavalerie, hulpwapens en diensten en een leger-artillerie per 4 divisien van pl.m. 60 stukken rijdende- en berg-artillerie en veldhouwitsers.

Gegeven de ervaringen van dezen oorlog acht ik die sterkte aan artillerie en mitrailleurs in verhouding tot de infanterie veel te gering.

Niet alleen, dat ik per divisie van 12 bataljons minstens 2 regimenten van 36 stukken zou willen hebben, zooals de Duitsche formatie van vóór den oorlog aangaf, doch er is een andere reden waarom nóg meer artillerie noodig is en deze ligt in de reserveformatien. Wanneer een oorlog dreigt, zal men met alle kracht het leger uitbreiden en dan leert de ervaring ons in Nederland, dat die uitbreiding hoofdzakelijk de infanterie betreft, die dan wordt vermeerderd zonder dat men kan beschikken over een evenredige artillerie. In eenige

maanden kan men onder den druk der omstandigheden wel infanterie opleiden, geen artillerie; ook kan men niet zoo snel aan de stukken en de daarbij behoorende reusachtige hoeveelheden munitie komen, vooral niet als in onze koloniën de verbindingen met het moederland, met Europa en Australië zijn verbroken of althans ernstig bedreigd.

En dan zal bovendien een leger als het Indische, gesproken uit een volk, dat niet zooals de meeste Europeesche in een lange geschiedenis van oorlogen zich militaire eigenschappen heeft verworven, dat zeker minder enthousiast den oorlog zal ingaan, behoefte hebben aan een sterke artillerie.

Daarom zou ik minstens per divisie van 12 bataljons een artillerie-brigade willen hebben van 3 regimenten à 36 stukken, lange kanonnen, lichte houwitsers en gedragen (berg)geschut, behalve nog de rijdende en de zware legerartillerie.

Hetzelfde geldt voor de mitrailleurs; 12 mitrailleurs per bataljon zal wel 't minimum zijn, dat men eischen mag, d.i. 6 maal zooveel als de Heer v. d. WEIJDEN vraagt; men komt dan misschien tot formatie van een bataljon van 3 compagnieën infanterie à 250 man en 1 compagnie van 12 mitrailleurs.

Een overzeesche vijand, die door transportbezwaren wellicht onze mindere zal zijn in artillerie, zal zeer zeker van de gemakkelijk vervoerbare mitrailleurs er een groot aantal meevoeren en daarin mogen wij bij hem niet achterstaan.

En zoo is het met alle andere technische hulpmiddelen. Natuurlijk mogen we in Indië daarvoor niet meer geheel afhankelijk zijn van Europa; we moeten ook daar hebben onze fabrieken van munitie, geschut, geweren, vliegtuigen en wat al niet, maar toch zullen die fabrieken in de enkele maanden, die wellicht verlopen tusschen het samenpakken van onweerswolken aan den politieken horizon en het inslaan van den bliksem in den vorm van een vijandelijk landingsleger, niet bij machte zijn een belangrijken achterstand in technische hulpmiddelen in te halen en de reservetroepen te voorzien van de noodige uitrusting.

We moeten die uitrusting dus in voorraad hebben.

Dat zal alles geld kosten, heel veel geld.

Komt de som van f 75.000.000, door den Heer v. d. WEIJDEN geraamd voor geschut, vuurwapenen, munitie, blanke wapenen, paarden, voertuigen, enz. ten behoeve van het militie-leger mij dan ook al bedenkelijk laag voor, als men rekent op *zijn* organisatie; indien men de troepen *goed* van deze hulpmiddelen wil voorzien, zal zij nog veel grooter zijn.

Het behoeft geen betoog, dat deze omstandigheid remmend zal werken op de snelle vorming van een leger van groote *getalsterkte*, doch dit is in mijn oog geen bezwaar.

De Heer v. d. WEIJDEN heeft m.i. te veel het oog gericht op een groot aantal menschen, die morrend den verplichten dienst zullen vervullen en zeer onvoldoende zijn uitgerust met technische hulpmiddelen; ik hecht meer waarde aan een kleiner leger, dat vrijwillig den militie-plicht op zich neemt en rijkelijk is voorzien van de wapenen, die in den modernen oorlog zulk een grooten rol spelen.

Dit laatste is voor ons bereikbaar binnen betrekkelijk korten tijd, het denkbeeld van een groot, goed uitgerust en goed geëncradreerd leger is niet te verwezenlijken, voordat men dit kleinere heeft bereikt.

Voor al de kwestie der kadervorming speelt daarbij een groote rol. Menschen kan men — vooral in Indië — nog uit den grond stampen, kader, althans bruikbaar kader, niet; daarvan weten wij in Nederland mee te praten. Veel meer dan de Heer v. d. WEIJDEN meent, zal men een beroep moeten doen op de krachten van het staande leger tot vorming van het raamwerk voor het militieleger, tot het verkrijgen niet alleen van instructeurs, maar ook van aanvoerders.

Om het getal vrijwillig dienende officieren en onderofficieren, dat thans ons leger telt, te vergrooten zal men hunne positie belangrijk moeten verbeteren.

Met een encadreering zooals de Heer v. d. WEIJDEN zich die denkt voor de landweer n.l. weerplichtig en reservekader zoomede eenige gepensionneerden, kan zeer zeker *niet* worden volstaan.

De Heer v. d. WEIJDEN kan natuurlijk in één lezing het

kadervraagstuk niet oplossen; dat kan alleen de practijk, doch hij ziet de zaken m.i. wel erg optimistisch in, terwijl wij in Nederland in een bijna drie-jarige mobilisatieperiode toch waarlijk geen reden hebben om licht over die zaak te denken. Wat wij bij het kader in de eerste plaats moeten bereiken is niet de ontwikkeling van de kennis, maar vooral van het *plichtsgevoel* en dat bereikt men niet door te zeggen: ik kies de meest-intellectueelen.

Men zal adspirant-kaderleden van de militie (officieren en onderofficieren) met zorg moeten kiezen en opleiden uit hen, die waarborgen geven, niet alleen voor voldoende intellectueele ontwikkeling, maar ook voor een ontwikkeld plichtsgevoel.

Kiest men zóó zijn menschen, na hen eerst minstens een jaar als soldaat te hebben laten dienen, dan is de schoolopleiding een kwestie, die gemakkelijk is op te lossen; die theoretische opleiding behoeft niet lang te duren. Een opleiding gedurende bijna den geheelen eersten oefeningstijd *buiten* het leger op een *school*, zooals de Heer v. d. WEIJDEN wil, levert niet het goede, practisch gevormde kader.

Stelt men werkelijk hooge eischen aan het kader, zooals men *moet* doen om van het leger een bruikbaar instrument te maken, dan zal men ook niet zoo'n overgroot deel tot kader kunnen vormen, dan zal ook die kadervorming langzaam en geleidelijk moeten gaan, dan zal men echter ook kader krijgen, dat gaarne zijn militiediensttijd wil verlengen om de hoogere rangen te bereiken, dan moet voor de militie-officieren ook worden opengesteld de rang van kapitein, wellicht die van hoofdofficier.

Maar dan zal men ook zeker het leger niet met stoom kunnen brengen op een maximum sterkte aan menschen-materiaal, waarbij zou heerschen een geest van slapheid, omdat deze toch voor het bereiken van een rang of graad geen beletsel is. En als die geest eenmaal in het leger heeft post gevat, is zij daaruit niet meer te verdrijven; van meet af aan moet daarom een gevoel van hooge plichtsopvatting in dat leger worden geplant en onderhouden.

Dan ook zal men bij dreigenden oorlog in staat zijn, met

groote kracht het leger uit te breiden, dan vinden de jonge, in korten tijd afgerichte troepen in het oudere leger een geest, die hen steunt en opheft, dan wordt de geest van het leger niet bepaald door die jonge lichten.

Daarom zal de snelheid waarmee het ons gelukt, goed militie-kader te vormen in de eerste plaats bepalen de mate van uitbreiding der lichten, want — dit bedenke men wel — als de halfjaarlijksche contingenten die zich vrijwillig voor den militiedienst verbinden, grooter worden, zal daarmee het aantal lieden, dat geschikt is voor kader, waaraan men hooge eischen stelt, volstrekt niet evenredig toenemen. Juist onder degenen, die zich in de eerste jaren van dit militiestelsel aanmelden, als de zaak nog nieuw is, als de voordeelen verbonden aan de vrijwillige militie nog niet zijn gebleken, juist onder hen schuilt een groot percent aan geschikt kader; dit zijn de lieden, die voor de zaak der verdediging iets voelen en vertrouwen hebben in de toezeggingen van het gouvernement.

Neemt dus waarschijnlijk het percent, dat voor kaderopleiding geschikt is, af bij het toenemen van de sterkte der halfjaarlijksche contingenten, ook het beroepskader kan men niet evenredig uitbreiden met die vermeerdering aan sterkte, omdat aan iedere uitbreiding van dat kader een belangrijke lotsverbetering onvermijdelijk verbonden is.

Men kan dus maar niet ad libitum de sterkte van een contingent vaststellen — ook niet bij gedwongen militie — als men ten minste een behoorlijk kader wil verkrijgen. Dit kader zal langzamerhand moeten groeien; de mogelijke sterkte der lichten of contingenten zal moeten blijken uit de mogelijkheid tot kadervorming en dit kan slechts de ervaring leeren.

Het aantal menschen is te krijgen; als men — zooals de Heer van Heutsz wil — dienstplicht voor *allen* invoert (*Fakkel* 19 Januari) zou men, op Java een verzameling — want het leger kan men 't niet noemen — van zeker 2 miljoen menschen bijeen kunnen krijgen; voor een afdoende verdediging van Java zijn daarvan slechts enkele percenten noodig.

Maar die enkele percenten moeten dan ook goed geoefend en

goed geëncadreerd zijn en door een uitstekenden geest bezield.

De weg om daartoe te geraken is *niet* een gedwongen militie onder een bevolking, die daarvoor nog niet rijp is, met lichtingen van een zoodanige sterkte, dat men allerminst zeker is van voldoende encadreering, ligt *niet* in het wapenen van een groot aantal menschen, maar in den *geleidelijken* opbouw uit de staande troepen van een militie-leger op den grondslag van een vrijwillige dienstneming en in de rijke voorziening met artillerie en verdere technische hulpmiddelen.

Voor het noodige kader zal een ruim beroep moeten worden gedaan op de krachten van het Nederlandsche leger, een beroep, dat na dezen oorlog een buitengewoon groote kans van slagen heeft, als men de voorwaarden daartoe wijzigt en b.v. een 2 of 3-jarig verband toelaat, ook voor reserve-officieren en onderofficieren.

Naast de vrijwillige inlandsche militie zal men moeten komen tot een gedwongen militie onder de Europeanen, met algemeenen dienstplicht, waarvoor de regeeringsplannen reeds meer vasten vorm hebben aangenomen. Bij een diensttijd van 18 jaar in militie en landweer zal dit instituut ons binnen 8 jaar totaal een goede 3000 man leveren aan militie, daarna nog een 1500 man aan landweer en wellicht later nog een 1200 man aan landstorm. Al te groote verwachtingen mag men dus hiervan niet koesteren, vooral niet omdat de Minister van Koloniën voor deze Europeanen geen langeren eersten oefeningstijd wil invoeren dan in Nederland.

— Toch kan — als de afkeer van het leger eenmaal is verdwenen — dit instituut ons wellicht waardevol kader leveren — vooral Indo's — voor het militieleger, zoo nl. dit kader na den gedwongen militieplicht zich nader verbindt om als instructeur voor het militieleger op te treden, waartoe afzonderlijk gelegenheid — buiten het staande leger — zou kunnen worden gegeven, niet alleen aan Europeanen maar ook aan Inlanders.

Wat zal men nu in de eerste plaats moeten trachten te bereiken met deze elementen, staand leger, vrijwillige Inlandsche en gedwongen Europeesche militie?... voor de

verdediging van Java wel te verstaan, want daarom gaat het hier voorloopig.

Allereerst de vorming van twee divisieën voor het veldleger, zooals ik hiervoor aangaf van 12 bataljons met 3 regimenten artillerie en verdere hulpwapens en diensten, zoomede bezettingstroepen voor de hoofoperatiebasis in straat Soenda, de hulpoperatiebasis te Soerabaya en voor Tjilatjap. De infanterie ware m.i. het best te organiseeren in 3 vredesregimenten van 3 bataljons ieder, waaruit bij dreigenden oorlog 12 bataljons zijn te vormen. De bataljons hebben dan een groote vredessterkte, wat gunstig is voor de oefening; voor de verdere drie bataljons moet in vredes-tijd alleen een stam aanwezig zijn.

Van de bezettingstroepen wordt de infanterie op gelijke wijze georganiseerd als die van het veldleger nl. met regimenten van 3 bataljons. Echter hebben de bezettingstroepen, die gesteund moeten worden door een talrijke vesting-artillerie, veel minder behoefte aan bereden artillerie dan het veldleger. Die bezettingstroepen zouden voorloopig kunnen worden bepaald — als eerst te bereiken doel — op 3 regimenten — dus een divisie — infanterie voor straat Soenda, 1 regiment voor Soerabaya, $\frac{1}{2}$ regiment voor Tjilatjap.

Voor iedere afdeeling (divisie of bezettingstroep) wordt de kern geleverd door het staande leger, naar verhouding 2 bataljons staand leger (van 600 man oorlogssterkte) op 1 regiment infanterie of 6 bataljons van het staande leger per divisie.

Door middel van de onmiddellijk in te voeren vrijwillige militie breidt men de regimenten allereerst uit met een militie-bataljon; tevens voegt men aan de bataljons toe de noodige mitrailleurs, aan de divisieën de noodige artillerie en cavalerie, beide gevormd uit vrijwilligers van het staande leger en uit militie, zoodanig, dat iedere eenheid (compagnie mitrailleurs, afdeeling artillerie) bestaat uit een afdeeling van het staande leger of uit een afdeeling militie met beroeps- en militiekader.

Hetzelfde geschiedt ten aanzien van cavalerie, wielrijders, pioniers en verdere hulpwapens en diensten.

Voordat men zoover is, mag het staande leger met geen

man worden verminderd, integendeel men zal het beroeps-kader, ter eerste encadreering van de militie, belangrijk moeten uitbreiden, al zal men ook de formatie sterkte aan kader van de compagnieën infanterie van het staande leger kunnen verminderen, omdat die sterkte thans veel te groot is — althans op papier.

Daarna eerst zal men er aan kunnen denken per regiment een tweede bataljon militie op te richten en de beide bataljons van het staande leger per regiment samen te smelten en in sterkte te verminderen, zoodat men één bataljon vormt met compagnieën van 250 man vredessterkte, terwijl kader gereserveerd wordt (uit staand leger en militie) voor de 10e, 11e en 12e (reserve) bataljons van de divisie.

Weliswaar ben ik het volstrekt niet eens met den heer v. D. WEIJDEN, dat onze compagnie infanterie van het staande leger in den strijd tegen den I. V. wel 250 man sterk kan zijn (tegen den I. V. is een compagnie van 150 man al een zóó belangrijke eenheid, dat men haar niet mag vergrooten), doch als een bataljon op expeditie tijgt, kan het 100 man per compagnie achterlaten in het depot ter aanvulling en met 150 man per compagnie valide sterkte uitrukken, terwijl bij een dreigenden oorlog de non-valeurs worden vervangen door manschappen van de depot-bataljons.

Ook bij de cavalerie, veld- en berg-artillerie, mitrailleur-compagnieën, pioniers, zullen de bestaande afdeelingen van het staande leger moeten dienen als kern voor de te vormen afdeelingen.

Met het denkbeeld van den Heer v. D. WEIJDEN om het staande leger geheel te scheiden van de militie kan ik mij volstrekt niet vereenigen; dan wordt van de krachten van dat staande leger niet voldoende partij getrokken, en dit zal de grondslag moeten zijn waarop we voortbouwen.

Evenmin kan ik goedkeuren de wijze, waarop de Heer v. D. WEIJDEN zijn bezettingstroepen organiseert nl. uit landweer, waarvoor in vreedstijd geen kern aanwezig is en die bijzonder slecht wordt geëncadreerd.

En die landweer moet nog wel dienen voor de verdediging

van de operatiebases, die — allen aan zee gelegen — kans loopen reeds in den aanvang van den oorlog door de vijandelijke vloot met kleine landingsdivisiën te worden overrompeld.

In het door mij voorgestane stelsel sprak ik ternauwer nood van landweer omdat — blijkens de ervaring van den tegenwoordigen oorlog — de landweer voor precies dezelfde diensten wordt gebruikt als de militie, omdat zij slechts een verlengde militie is.

Ik sprak slechts over een vrij korten dienstdienst — 8 jaar — om de vrijwillige militie minder bezwarend te maken; deze dienstdienst zou kunnen verdeeld worden in 6 jaar militie en 2 jaar reserve.

Voor het formeeren van de troepen, die wij in de eerste plaats behoeven, zijn — zooals ik dacht — 2 divisiën van 12 bataljons noodig, zoomede bezettingstroepen ter gezamenlijke sterkte van 18 bataljons, vermeerderd met hulpwapens en diensten, totaal — bij bataljons van 1000 man — ongeveer 70.000 man.

Daarbij is de sterkte aan Inlandsche militie 52.000 man, zoo de Europeesche militie na 8 jaar 3000 man levert en het staande leger 15.000 man sterk is na de vermindering wegens de uitbreiding der militie.

Deze sterkte is te verkrijgen 6 jaar nadat de halfjaarlijksche contingenten op de volle daartoe benoodigde grootte zijn gebracht.

Die Inlandsche militie bestaat dan uit 11 halfjaarlijksche lichteningen, de 12e is nog recruit. Om die sterkte te bereiken zal — naar denzelfden maatstaf als de Heer v. D. WEIJDEN aanlegt — de sterkte van een halfjaarlijksche lichtung moeten bedragen 5400 man. *Per jaar* moeten 30 millioen inwoners van Java dan leveren 10.800 miliciens of 36 per honderdduizend, per halfjaar 18 per honderdduizend, d.w.z. dat ieder regentschap met gemiddeld 357.000 inwoners moet leveren *per halfjaar* gemiddeld 64 man, ieder district van gemiddeld 64.000 inwoners 11 à 12 miliciens. Deze eisch is toch zeker niet hoog te noemen.

Twee jaar later staan achter de aldus geformeerde troepen

van complete sterkte dan nog als aanvulling: een recrutenlichting van de Inlandsche militie sterk 5400 man en vier oudere halfjaarlijksche reserve-lichtingen, groot te zamen ongeveer 18.000 man, voldoende voor een reserve-divisie, waarbij twee regimenten artillerie van de actieve divisien zijn in te deelen. Bovendien zijn als aanvulling nog beschikbaar de depots van het staande leger, de recruten en de landweer- en landstormlichtingen van de Europeesche militie, sterk te zamen 3000 man en verder de geheele mannelijke bevolking van Java, waaruit nog manschappen tot onbeperkt aantal zijn te lichten.

De geoeffendheid van de reserve-lichtingen der Inlandsche militie is — zoo men alle andere omstandigheden gelijk denkt — gelijk aan die van de beide oudste lichten der militie volgens de denkbeelden v. d. WEIJDEN, staat dus hooger dan die van zijn landweer.

Herhalingsoefeningen van de militie zijn te houden in het 3e en 5e jaar; voor de reserve zijn ze niet noodig.

Het leger is zeer gemakkelijk uit te breiden door de militiecontingenten grooter te maken of wel den korten diensttijd te verlengen.

Het is voldoende, dit te constateeren en het is volstrekt onnoodig, er zich thans reeds in te verdiepen, op welke wijze dit zal geschieden; dit zal geheel afhangen van de ervaringen, die men met het stelsel van vrijwillige militie opdoet. Evenmin kan het nut hebben, thans na te gaan, hoe groot het leger wel zou kunnen zijn door meer uitgebreide toepassing van de geschetste maatregelen; het doel, hier door mij gesteld, is toch zeker niet in enkele jaren te bereiken; als men daarvoor 10 à 12 jaar stelt, is dit zeker niet pessimistisch gedacht.

De snelheid van uitvoering is — zooals ik boven reeds zeide — in hoofdzaak afhankelijk van de mate, waarin men goed kader blijkt te kunnen vormen, al zullen de kosten ook een niet onbelangrijke rol spelen.

Maar in verband daarmee is het zeer zeker noodig, de zaak met snelheid en kracht aan te vatten, vooreerst omdat ieder jaar van uitstel een verloren jaar is voor onze defensie,

een verlies, dat nooit meer kan worden ingehaald en dat onberekenbare rampen na zich kan slepen, maar ook omdat men gebruik moet maken van de krachten van het thans gemobiliseerde Nederlandsche leger om aan kader te komen. Nog vóór het einde van de mobilisatie moeten de oproepingen daartoe worden gedaan; is eenmaal het leger weer naar zijn haardsteden teruggekeerd dan is de kans om dat kader te lokken belangrijk minder.

Thans nog een enkel woord over *de kosten*.

Boven heb ik reeds gezegd, dat de Heer v. d. WEIJDEN de kosten voor aanschaffing van benodigdheden veel te laag heeft geraamd; ook in andere opzichten is dit het geval.

Zoo stelt hij de soldij van de militie zeer laag (blz. 462) al noemt hij geen cijfer. Ik meen, dat men de miliciens juist flink moet betalen om hun aanzien te verhoogen b.v. zooals de Amboneesche soldaat; dit is geoorloofd omdat de milicien geen pensioen geniet (behoudens in geval van verminking).

Om den langduriger dienst bij de bereden wapens aantrekkelijk te maken, zou het tractement daar iets hooger moeten zijn.

Ook de barisan wordt goed betaald; weliswaar ontvangt hij slechts f 4.— per maand (onderofficieren f 10.—), doch dit ontvangt hij gedurende zijn geheelen diensttijd, terwijl hij tevens zijn eigen inkomsten als landbouwer heeft. Geeft men den milicien gedurende zijn oefeningstijd in totaal hetzelfde dan zou hij in 8 jaar tijd — zoo hij geen bevordering maakt — f 384.— moeten verdienen of, als men dit omslaat over een oefentijd van gemiddeld 20 maanden (herhalingsoefeningen inbegrepen) f 19.20 per maand of f 0.64 per dag, terwijl ik slechts vraag f 0.33 à f 0.38 behalve voeding en kleeding (die de barisan ook geniet) en legering, maar geen pensioen (behoudens ongevallen in dienst), dat de barisan wél krijgt na 20 jaar dienst.

Ook de Inlandsche officieren, die de Heer v. d. WEIJDEN tot de hoogste rangen wil laten opklimmen, wenscht hij slechts een uitermate geringe bezoldiging toe te kennen. „Een Inlander in staatsdienst in Indië moet, bij wijze van

„spreken, bezoldigd worden als een Japanner in Japan, als „een Nederlander in Nederland” zegt hij. Zoo zou dus een Inlandsch Kolonel een tractement genieten als zijn collega in Nederland d.i. f 4500.— per jaar, hetgeen in Indië wordt genoten door een jong eerste luitenant (f 300.— tractement plus f 70.— huishuurindemniteit), terwijl een Inlandsch luitenant van dezelfde ancienniteit pl.m. † 1500.— zou genieten, d.i. een derde deel daarvan. Dergelijke verhoudingen kunnen toch niet dienen om de vorming van een goed en betrouwbaar korps Inlandsche officieren te bevorderen, getuige ook de geringe toeloop voor die betrekking onder de huidige omstandigheden; ons Indisch leger telt, na 9 jaren een plaats voor Inlandsche officieren op half tractement te hebben ingeruimd, er thans 13. Wie heeft trouwens ernstiger zijn stem verheven tegen de achteruitzetting van de Inlandsche officieren dan de Heer v. d. WEIJDEN zelf in zijn lezing van 12 November 1912 in deze vereeniging (blz. 78)! Men zou zeer zeker goede Inlandsche officieren kunnen krijgen met betrekkelijk geringe betaling, zoo ze geen zwaar betaalde Europeesche collega's hadden; het is niet de geringe betaling, het is de achteruitstelling, die hen zal afschrikken.

Al zal men waarschijnlijk een Inlandsch officier wat minder zwaar kunnen betalen dan zijn Europeesche collega, heel groot mag het verschil toch niet zijn, als men prijs stelt op een goed en betrouwbaar officierskorps. Gebruikt men Inlanders als officier dan bespaart men toch nog zeer belangrijk op de uitgaven voor officierstractementen want, als men uitsluitend Europeesche beroepsofficieren zou willen gebruiken, zou men het korps zoo groot moeten maken, dat de tractementen, om een voldoende toeloop te verzekeren, zeer veel hoger zouden moeten zijn.

De Heer v. d. WEIJDEN maakt zich in mijn oog schuldig aan dezelfde fout, die hij der Regeering verwijt, n.l. dat hij een leger wil hebben op een koopje. Daar zijn de toestanden in het zoo materialistisch denkende Indië toch zeker niet naar.

De kosten voor kazerneering van de militie onder de wapenen worden door den Heer v. d. WEIJDEN ook te laag geschat (blz. 426—427); al zal men de recruten, die in de

nabijheid van hun woonplaats worden geoefend, gaarne in de kampongs laten wonen bij wijze van overgang tot het strengere militaire regime (blz. 412) — een denkbeeld waarvoor veel is te voelen — voor de oudere lichteningen zal men toch hygiënische kazernes moeten bouwen. Tijdelijke gebouwen kosten weinig aan oprichting, maar heel veel aan onderhoud en vernieuwing.

Kortom, de Heer v. d. WEIJDEN schat de kosten voor de weermacht volgens *zijn* denkbeelden veel te laag; voor een behoorlijk geoutilleerd leger zullen de kosten nog veel hoger zijn.

Dit is geen bezwaar, dit *mag* geen bezwaar zijn, waar het geldt de verdediging van een zoo kostbaar bezit als ons Indië; men dient echter deze zaak van te voren onder de oogen te zien en haar niet lichter voor te stellen dan ze is.

Een budget, zooals de Heer v. d. WEIJDEN berekent, van 135 miljoen voor leger en vloot te zamen — en meer — is, gegeven de stijgende welvaart, over eenige jaren door Indië zeker gemakkelijk te dragen, vooral als de exploitatie van de onnoemelijke schatten, die de bodem bergt, met meer kracht ter hand wordt genomen. Men dient er zich echter wel van bewust te zijn, dat men voor dat bedrag niet het leger zal kunnen krijgen, dat de Heer v. d. WEIJDEN zich voorstelt, althans geen deugdelijk leger van de door hem gedachte sterkte, nog afgezien van de omstandigheid, dat in zijn begrooting geen behoorlijk evenwicht is tusschen de uitgaven voor het offensieve element — de vloot — en voor het defensieve element — het leger.

Wat betreft het leger op de Buitenbezittingen kan ik kort zijn. Als men zich niet verliest in toekomstdroomen doch nagaat wat *op het oogenblik* mogelijk is, dan komt men tot de conclusie — die ik reeds hiervoor vermeldde — dat men daar binnen afzienbaren tijd *slechts op enkele plaatsen* kan denken aan een *locale* verdediging tegen zwakke landingspogingen door een plaatselijke militia, waarvoor de kern is te vormen door afdeelingen van het staande leger.

Grootendeels zijn die landstreken — behoudens hun hoofd-

plaatsen — echter nog te kort onder ons daadwerkelijk gezag (sinds het bestuur van VAN HEUTSZ 1904—'09) om maar eenigszins te kunnen rekenen op de medewerking der bevolking; ook is die bevolking veelal voor een militieplicht nog te weinig ontwikkeld en te dun gezaaid of wel bestaat zij te veel uit geïmporteerde arbeiders (Sumatra's Oostkust).

In de eerste plaats komt voor bewapening van de bevolking in aanmerking Menado (ook volgens de denkbeelden van het legerbestuur en die van den Heer v. D. WEIJDEN), Ambon en wellicht Sumatra's Westkust; op die plaatsen kan dan tevens een vlootstation worden gevestigd, dat door die locale troepen aan de landzijde wordt beschermd, terwijl de, bij zulk een station behorende, onderzeeërs voor locale verdediging een landing van den vijand kunnen belemmeren.

Voor de andere landschappen zal men voorshands moeten volstaan met bezetting door deelen van het staande leger, die daar zijn om de rust en orde te handhaven. Omdat die bezettingen zeer gering zijn en om der kosten wille niet kunnen worden vergroot, terwijl detachering van deelen van het Javaleger in oorlogstijd een hoogst bedenkelijke verzwakking van onze hoofdmacht zou veroorzaken zonder evenredig nut (want de gedetacheerde deelen zouden dan toch niet meer zijn dan een handjevol in vergelijking met de krachten, die men daartegenover moet verwachten) zal die bezetting niet meer kunnen doen dan de orde en rust handhaven en zal de verdediging van die landschappen feitelijk alleen zijn toevertrouwd aan de vloot.

Voor twee plaatsen zou ik een uitzondering willen maken, n.l. voor Sabang, omdat dit zoo 'n hoogst belangrijk vlootstation is, gelegen bij de N.W.-poort van onzen archipel, en voor Makassar, omdat deze plaats de ideale tusschenbasis vormt voor een landingsleger, dat het op Java heeft gemunt.

Z. W. Celebes zou overigens het land zijn, dat — na de drie bovengenoemde — vermoedelijk het eerst in aanmerking komt voor de vorming van een plaatselijke militie; de Makassaren en Boegineezen hebben getoond uitmuntende vechtsoldaten te zijn.

Maar vóór dat het zoover is, zal men door deelen van het staande leger, ruim voorzien van artillerie, althans moeten beletten, dat een aanvaller zich zonder slag of stoot van die hoogst belangrijke punten meester maakt; ook daarvoor is echter — zoo men zijn krachten niet wil versnipperen — de tijd eerst gekomen als men het staande leger op Java, na de vorming van een militie, meent te kunnen verminderen.

Voor het militair organiseeren van de krachten van de bevolking in de Buitenbezittingen noemt de Heer v. d. WEIJDEN het barisanstelsel en als overgang tot het militiestelsel is daarin veel sympathieks gelegen. Mijn bezwaar tegen de barisan voor Java, n.l. dat ze veel te sterk lokaal georganiseerd is, geldt voor de locale verdediging op de Buitenbezittingen in mindere mate; de artillerie, die zich met het barisan-stelsel zeer slecht zou verdragen, kan men voor deze kleine legerafdeelingen formeeren uit het staande leger.

Zoodra mogelijk zal men ook daar echter tot het militiestelsel moeten overgaan, om de nadeelen van barisan en staande troepen te ontgaan.

Indien men dus in de allervoornaamste streken van de Buitenbezittingen, Sabang, Padang, Makassar, Menado en Ambon eenige verdediging te land wil organiseeren, ook tot bescherming van de vlootstations aldaar, zal men — zelfs als men de verdediging van Menado en Ambon geheel wil overlaten aan plaatselijke militie — daar veel grootere deelen van het staande leger moeten onderhouden dan waarop de Heer v. d. WEIJDEN rekent en dan daar thans aanwezig zijn. De inkrimping van het staande leger op Java wordt allicht daardoor opgewogen.

Men zal dus hoogst voorzichtig moeten zijn met de vermindering der staande troepen; inkrimping is gemakkelijk genoeg en kan altijd later nog gebeuren; uitbreiding — als het blijkt, dat men met inkrimping te ver is gegaan — brengt groote bezwaren met zich, vooral zoo men tegelijkertijd een krachtig militieleger wil organiseeren.

De Heer v. d. WEIJDEN noemt op blz. 429 een negental steunpunten voor de vloot langs den buitenrand van onzen

archipel, behalve nog die in straat Soenda, Soerabaja, Tjilatjap en Sabang. Hij wil die steunpunten doen verdedigen door „ter plaatse aanwezige of daarheen te zenden troepen van „het staande leger, dan wel door nu reeds of later te vormen „afdeelingen barisan en c.q. gewapende politie uit de eigen „bevolking ter plaatse.”

Zooals uit het voorgaande duidelijk zal zijn, geloof ik echter, dat wij van de door hem genoemde 9 steunpunten buiten Java er slechts twee kunnen behouden nl. Ambon en Menado, bovendien — zooals ik hiervoor zei, — Makassar, Sabang en Emmahaven (Padang) en dat eerst in een later stadium van ontwikkeling van ons defensie-stelsel. Wat er daarna al niet mogelijk zal zijn, als ook andere landstreken zich hebben ontwikkeld, helpt ons voor 't oogenblik weinig.

Resumeerende zou ik *onmiddellijk* willen beginnen met de organisatie van een weermacht, die, al kan zij voorloopig slechts in staat zijn, in hoofdzaak het eiland Java te verdedigen, toch op zoodanige grondslagen moet worden gevestigd, dat daaruit binnen zoo kort mogelijken tijd een weermacht kan groeien voor de verdediging van geheel Ned.-Indië.

Daartoe is al dadelijk noodig:

1e. een vloot als door den Minister van Marine wordt gewenscht, zoo spoedig mogelijk gebouwd;

2e. een operatiebasis in straat Soenda, een hulp-operatiebasis in Soerabaja;

3e. onmiddellijke invoering van militieplicht voor Europeanen;

4e. onmiddellijke invoering van het stelsel van vrijwillige militie in vereeniging met een capitulanten-stelsel op Java en Madoera tot het vormen van de kernen voor 2 divisien en de noodige bezettingstroepen;

5e. belangrijke versterking van het leger met artillerie en technische hulpmiddelen;

6e. uitbreiden en oprichten van fabrieken voor munitie en andere legerbehoefden op Java, of wel — zoolang de Indische industrie niet in onze behoeften kan voorzien — oplegging van zeer groote voorraden;

7e. invoering van barisan of vrijwillige militie in landstrecken buiten Java, waar dit mogelijk is, in de eerste plaats op Menado en Ambon.

Na dit allereerste stadium volgt, laat ik hopen na 6 of 8 jaren:

8e. uitbreiding van de vloot tot de dubbele sterkte;

9e. versterkte steunpunten voor de vloot op Sabang, Emma-haven, Makasser, Menado, Ambon en Tjilatjap;

10e. uitbreiding van het Javaleger tot minstens 2 divisien met de noodige bezettings- en aanvullingstroepen, in zeer ruime mate voorzien van artillerie en technische hulpmiddelen;

11e. overbrengen van een deel van het staande leger naar Makasser, Sabang en Sumatra's Westkust om aldaar een krachtige locale verdediging te organiseren met behulp van barisan of militie, eveneens met ruime toebedeeling van artillerie en technische hulpmiddelen;

12e. uitbreiding van de locale verdediging van Menado en Ambon door middel van vrijwillige militie.

Verder behoeven we niet vooruit te zien; de voorgestelde middelen vormen een breeden basis voor den uitbouw van ons weerstelsel.

En tegelijk met dit alles moet krachtig de economische ontwikkeling van Indië, de ontginning van de schatten van den bodem worden voortgezet en . . . vooral ook moet de geestelijke ontwikkeling van de bevolking worden bevorderd.

Zal de economische ontwikkeling de noodige welvaart brengen, waardoor ook de gelden voor de defensie ruimer kunnen worden toegemeten, de ontwikkeling van de bevolking onder een rechtvaardig bestuur levert ons nog veel sterkere wapenen n.l. een geest van waardeering voor ons gezag, waardoor de bevolking bereid zal zijn, offers te brengen voor het behoud van den bestaanden toestand, voor de verdediging van de nationale zaak tegen vreemde indringers.

Dit is toch ons eenig doel.

Wij wenschen *niet* een krachtige bewapening om daarmee oorlog te voeren, integendeel wij wenschen haar alleen om een oorlog, met wien ook, te *voorkomen*.

Hoe sterk onze weermacht moge worden, *wij* zullen nooit een gevaar worden voor den buurman, *wij* willen zijn welvaart niet knakken, *wij* willen geen duimbreds gronds, die een ander toebehoort.

Wij wenschen slechts veiligheid, zelfbehoud en de zekerheid van een rustige ontwikkeling van onze nationale krachten op economisch gebied, die, na den dommel in de 18e en 19e eeuw, gelukkig weer zijn ontwaakt.

En dit willen we niet alleen voor ons zelve, Nederlanders, wij willen dat ook voor de millioenen daarginds, opdat zij zich onder onze leiding kunnen ontwikkelen tot een vrij en krachtig ras.

De VOORZITTER: Mijnheer MERENS! Ik begin met U, namens de vergadering, hartelijk dank te zeggen voor hetgeen gij ons heden hebt medegedeeld. Met het oog op het gevorderde uur zie ik er van af daaraan nog iets toe te voegen, om anderen in de gelegenheid te stellen dit te doen. Ik noodig derhalve de Heeren, die met den Spreker van gedachten willen wisselen, uit, zich daartoe aan te melden.

Vijf personen? Er zijn slechts 50 minuten voor hen beschikbaar, daar ook de inleider en ik zelf nog eenigen tijd noodig hebben, zoodat ik ieder hoogstens 10 minuten zal kunnen toestaan.

Ik geef het eerst het woord aan den Vice-Admiraal VAN HECKING COLENBRANDER.

De Heer VAN HECKING COLENBRANDER: Mijnheer de Voorzitter:

Door slechte accoustiek in de zaal en andere omstandigheden heb ik de voordracht van den geachten inleider, voor zoover hij de organisatie van de vloot benoodigd voor Nederlandsch Indië behandelde, niet geheel kunnen volgen, zoodat ik reeds dadelijk mijn verontschuldiging aanbied, indien ik een verkeerden indruk van het door den overste MERENS in dit opzicht bedoelde mocht hebben verkregen.

Ik meen begrepen te hebben dat Zijn Hoogedelgestrenge een zoo krachtig mogelijke vloot voor Indië wenscht, de hoofdbasis van die vloot in Straat Soenda verkieselijk acht

boven eenige andere in den Archipel en dat hij zich de samenstelling van die vloot, evenals de Minister van Marine, denkt met een kern van vier slag- of liever acht zware artillerieschepen. Wel is waar wordt erkend, dat dit aantal met het oog op de door een eventueelen vijand, bv. Japan te ontwikkelen kracht op dit gebied gering is, doch waar de organisatie der Marine, zooals zijns inziens door de Staatscommissie 1912 duidelijk is aangetoond behalve slagschepen in Indië ook slagschepen in Nederland eischt, zal ook door de basis in Straat Soenda een vereeniging van beide eskaders mogelijk zijn en dan tegen den vijand, die ook rekening heeft te houden met de Amerikaansche zee-macht in Oost-Azië voldoende kracht ontwikkeld kunnen worden om een verovering van Indië te beletten.

Ik acht het mijn plicht mijn ernstige bedenkingen tegen de bedoelde formatie der vloot te uiten. Reeds dadelijk teeken ik aan, dat ik met het oog op de groote strategische voordeelen aan een basis in Straat Soenda verbonden en ook op tactische gronden van oordeel ben, dat de keuze op die ligging moet worden gevestigd, ook bij een vloot van klein materieel, en alle daaraan verbonden nadeelen overwonnen moeten worden.

Voorts ben ik van meening, dat een verband tusschen de organisatie van de vloot voor Indië en die voor Nederland geen noodzakelijkheid is, en losgelaten moet worden indien daardoor het verkrijgen van het allernoodigste benadeeld zou worden.

Omtrent de slagschepen staat het voor mij vast, dat met een aanbouw daarvan niet moet begonnen worden, voordat in Nederlandsch Indië beschikt wordt over een zeer krachtige volledig georganiseerde klein-materieel-vloot, deze zoo spoedig mogelijk moet worden aangebouwd, ook in Indië zelf en de mogelijkheid van haar actie volledig moet worden voorbereid.

Afgescheiden van het nadeel dat met het tot stand komen van een tweetal eskaders slagschepen, waarvan een voor Indië en een voor Nederland, veel te langen tijd, tenminste 14 à 15 jaar gemoeid zou zijn, ben ik er van overtuigd, dat

met of zonder basis in Straat Soenda, de schepen uit Nederland, zoo zij al Nederlandsch Indië bereiken, daar te laat zullen komen en ook na een vereeniging daarmede niet het gewenschte effect is te bereiken.

Zoo zij al in Indië kunnen komen! Want men vergete niet dat volgens de voorstelling der Staatscommissie de bemanning dier schepen eerst grootendeels gemobiliseerd moet worden, deze scheepsmacht zoo goed als niet geëncadreerd door kruisers en torpodobooten en dus als een niet gevechtsklaar escader de reis naar Indië moet maken, vermoedelijk langs een omweg, daar de vijand zeker krachten bezit en bezitten zal om dit escader te slaan en te vernietigen. Want waar b.v. Japan thans reeds een krachtige vloot bezit en daardoor een grooten voorsprong op Nederland heeft, is het hoogst onwaarschijnlijk dat in de jaren die noodig zijn voor den bouw van onzen artillerie-vloot, die voorsprong zou worden prijs gegeven.

Neen! De slagschepen in Indië zullen zich gedurende vele maanden in hun basis moeten schuil houden, tijdens welke periode het klein-materieel daaraan toegevoegd, te zwak voor eenige beduidende actie op zichzelf, af zal brokkelen en daarmede ook later niet het bereikbare effect zal worden verkregen. De kans is groot dat de vereeniging met de uit Nederland lang verwachte groote schepen nimmer tot stand zal komen, doch zooloos deze vereenigde vloot het onderspit zal delven in den strijd met een superieuren tegenstander op artilleristisch gebied.

Wordt de verdediging gevoerd met een krachtige klein-materieel vloot dan is, voor zoover thans te voorzien, de mogelijkheid geschapen, dat wij bij den strijd „on even terms” staan. Want die klein-materieel-vloot zal niet bestreden worden met zwaar geschut en daartegen zal pantser, zwaar of licht, niet baten. Al het geld, al de kracht neergelegd in zware schepen eener harmonische vloot, welke een groote maritieme mogendheid niet kan missen, zullen tegen een klein-materieel-vloot met een krachtig onderzeewapen hunne beteekenis grootendeels verliezen. De vijand zal gedwongen worden in hoofdzaak met kruisers en tor

pedobootjagers den strijd te voeren. Doch deze schepen vormen slechts een onderdeel van zijn totale organisatie waar tegenover wij juist door haar ongelijksoortigheid een tenminste even sterke offensief-kracht kunnen aanwenden. Dit *elimineeren* van een groot deel van 's vijands artillerievloot, het machtigste deel van zijn organisatie indien wij hem met gelijke wapens willen bestrijden, acht ik grooter voordeel, dan de preventieve werking, welke er van de voor ons, voorloopig althans, mogelijke macht van artillerie-schepen op de aanvalsvornemens van eventueele vijanden kan uitgaan. Daartoe zouden wij nog tot andere machtsverhoudingen moeten kunnen geraken dan in de eerstetientallen jaren mogelijk schijnen, machtsverhoudingen, welke die tusschen de Engelsche en Duitsche vloten in den zin van meerdere gelijkheid zouden moeten overtreffen.

Want zoo de huidige oorlog iets geleerd heeft dan is het dat ter zee noch de Duitsche, noch de Oostenrijksche slag-schepen tot de veiligheid van die landen hebben bijgedragen, de troepentransporten der geallieerden hebben belet of benadeeld. Niettegenstaande de opvatting van den Minister van Marine over de groote waarde der zeeslagen van Coronel, Falklands-eilanden, Doggersbank en Skagerak valt m.i. uit beide eerstgenoemde slagen alleen de verwachte waarheid af te leiden dat de zwakste slagvloot vernietigd wordt door de sterkere, terwijl de beide laatstgenoemde zeeslagen, mogen zij een roemrijke bladzijde in de geschiedenis der beide zeemachten vormen, in de strategische positie ter zee van Duitschland niets ten zijne gunste veranderd hebben.

De bewering dat Helgoland zonder Duitsche slagvloot vermoedelijk reeds gevallen zou zijn, komt naif voor en onjuist de aangehaalde uitspraak van den Engelschen schrijver Pollox, dat zonder Duitsche slagvloot hare Noordzeehavens reeds lang met netversperringen voor onderzeebooten onbruikbaar gemaakt zouden zijn. Afgescheiden van de enorme maatregelen welke hij erkent dat daartoe noodig zouden zijn, maatregelen die voor het op die wijze afsluiten van steunpunten en schuilplaatsen eener onderzeevloot in Indië onuitvoerbare proporties zouden aannemen, meent hij toch

ten onrechte dat met een slagvloot het klein materieel, noodig voor het aanbrengen van die afsluitingen, bestreden zou moeten worden. Onafhankelijk van de te verwachten ontwikkeling van de aanvals-, maar ook van de verdedigingsmiddelen op dit gebied, kan het beletten van een afdoende afsluiting veelal geschieden met mijnen en geschut opgesteld aan den wal, zooals o.a. gebleken is bij de bekende mislukte pogingen om de actie der onderzeebooten van uit Zeebrugge te beletten.

In de zeer enkele gevallen dat voor den afweer van dergelijke pogingen tot afsluiting schepen noodig zijn kan, en moet met minder kracht dan in slagschepen is geconcentreerd volstaan worden.

Om de onvolmaaktheid of liever de onbruikbaarheid der actie van onderzeebooten te bewijzen, tenzij deze in ontzaglijk aantal beschikbaar zijn, haalt de Minister van Marine het oordeel aan van een der Nederlandsche onderzeebootcommandanten aan wien hij de vraag heeft gesteld, hoeveel duikbooten in straat Macasser noodig zouden zijn om een schip dat 20 mijl vaart loopt binnen het bereik der torpedo's te brengen. En dan zou bij de beschikking over 5 duikbooten dit schip nog 50 % kans en bij de beschikking over 10 duikbooten 10 % kans hebben om te ontsnappen.

Zoo'n uitspraak zoude van eenig belang zijn ware de gestelde vraag ter zake dienende. Want het is voor de verdediging van Indië van weinig of geen belang of een schip met groote vaart door een der toegangen van den Archipel kan slippen, maar wel hoeveel duikbooten noodig worden geacht om een transportvloot van beduidende sterkte, die zich niet met groote snelheid kan bewegen, op te vangen en zeer ernstig te beschadigen. Voor een krachtigen aanval is een transportvloot noodig. Welnu, de luitenant ter zee VAN NIJMEGEN SCHONEGEVEL, ervaren duikbootcommandant, acht blijkens zijn geschrift voorkomende in de December-aflevering van het Marineblad een 40-tal booten noodig om de toegangen tot de Java-zee te beheerschen.

Ook een meer uitgebreide beheersching van de toegangen tot den Indischen Archipel is met onze finantieele en per-

soneele krachten mogelijk, mits noch 's Ministers advies tot aanbouw van slagschepen gevolgd, noch zijn oordeel dat indien geen slagschepen gebouwd worden het aantal kruisers tot een 15-tal moet uitgebreid worden, aanvaard wordt.

Daar de ter mijner beschikking gestelde tijd verstreken is, kan ik tot mijn leedwezen de meening hier thans niet nader toelichten.

De Heer DE FREMERY. Mijne Heeren. Wanneer ik hedenavond het woord vraag, dan is dit in de eerste plaats om mijn hulde te brengen aan den geachten spreker van hedenavond, omdat hij den moed gevonden heeft de verdediging van Nederlandsch-Indië nogmaals in te leiden, een zaak waarover reeds zoo eindeloos veel gesproken is, een zaak die reeds zoo urgent was en waarvan de urgentie door den thans woedenden oorlog nog meer wordt bewezen en die nochtans de natie zoo koud laat.

Meerdere malen ben ik reeds in de gelegenheid geweest op dit gebied een en ander in het midden te brengen, o.m. op den hier reeds herhaaldelijk aangehaalden avond van 27 Februari 1914. Ik zou kunnen volstaan met daarnaar te verwijzen, ware het niet, dat ik op enkele punten een min of meer van het door den geachten inleider ingenomen standpunt afwijk.

Ik stel op den voorgrond, dat ik met de groote lijnen van zijn betoog geheel instem, zooals hij ook principieel met den overste VAN DER WEYDEN medegaat. Wel heeft de Heer MERENS gezegd, dat hij zich in ruime mate critiek op de voorstellen van den Heer VAN DER WEYDEN zou veroorloven, maar ik heb tot mijn genoegen opgemerkt, dat die critiek bijna uitsluitend details betreft.

Zoo valt de Heer MERENS den Heer VAN DER WEYDEN aan op zijn op bladzijde 348 neergeschreven uitspraak, dat „naast de vloot een sterk leger moet staan, dat in samenwerking met de marine in staat is geheel Nederlandsch-Indië krachtig offensief te verdedigen.

Ja, het staat er inderdaad, maar waar nu uit de geheele brochure en vooral uit het gestelde op bladzijde 404 duidelijk

blijkt, dat hij tenminste voorloopig nog niet streeft naar die offensieve verdediging van geheel Indië, door een leger gesteund door een vloot, geloof ik, dat de Heer MERENS te groote waarde heeft toegekend aan een vermoedelijk minder gelukkig gestelde zinsnede, die daardoor in strijd schijnt met de verder verkondigde meeningen.

Op den 27en Januari heb ik het voorrecht gehad in den inleider een medestrijder te ontmoeten tegen de meening, van de Staatscommissie, dat voor de verdediging van Nederlandsch-Indië de vloot *hoofdzaak* en het leger *bijzaak* zou zijn.

Maar evenals toen ga ik ook nu verder dan de Heer MERENS. Hij acht zich gelukkig, dat de regeering thans nog slechts spreekt van een vloot, die *in de eerste plaats* het object van hare belangstelling zal zijn. Ik kan daarmee niet tevreden zijn. Zelf zegt de Heer MERENS, dat in het dagelijksch leven de uitdrukkingen „*in hoofdzaak*” en „*in de eerste plaats*” synoniemen zijn, en daarom lees ik de uitlating van den Minister CORT VAN DER LINDEN, „dat de regeering het „haar plicht acht voor de defensie van Nederlandsch-Indië „het mogelijke voor te bereiden *in de eerste plaats* voor de „vloot, en daarnaast voor het leger” niets anders dan, dat de vloot een zaak is van de eerste orde — een hoofdpuntzaak — en het leger een van de 2de orde — een bijzaak — en het is duidelijk, dat de Minister van Marine zich haast daaruit te besluiten, dat de regeering zich aansluit bij de meening van de Staatscommissie. En blijkens de Memorie van Antwoord denkt de Minister van Koloniën niet anders. Wanneer die staatsman zegt, dat hij eveneens *in de eerste plaats* een vloot noodig acht en daarnaast *geleidelijke* hervorming van het staand leger in een kader-militie-leger, dan breng ik die woorden in verband met de Indische legervoorstellen, die eerst gebukt gingen onder de vernietigende clausule „*geen verhooging van uitgaven*” en ook thans nog gebonden zijn aan de bepaling „*geen belangrijke verhooging van uitgaven.*” Dan besluit ik dat de tegenstelling nog altijd bestaat en dat nog altijd de vloot *hoofd-* en het leger *bijzaak* wordt geacht.

Daarom meen ik hier te moeten herhalen wat ik 27 Februari

1914 zeide, n.l. dat het opofferen van bijzaken aan hoofdzaken een miskennis is van de beteekenis der organen der weermacht. Evenmin als in eenig organisme kan er bij de weermacht sprake zijn van hoofd- en bijzaken. Alles heeft zijn beteekenis en niets kunnen we verwaarloozen. (blz. 527.)

Volkomen ben ik het met den Heer VAN DER WEIJDEN eens, die op blz. 348 zegt, „voor de verdediging van Nederlandsch-Indië is derhalve noodig niet uitsluitend een vloot, „niet uitsluitend een leger, maar èn een vloot èn een leger”.

Reeds vroeger voegde ik daaraan toe, dat de geografische gesteldheid van het te verdedigen gebied de mate van ontwikkeling bepaalt, die elk deel moet hebben en zoo ligt het voor de hand, dat in een archipel de vloot een belangrijke rol te vervullen krijgt.

Ik kan dan ook heelemaal niet met den inleider meegaan waar hij zegt, dat „indien de vloot zoo sterk kon zijn, dat „zij verzekerd was van het meesterschap ter zee zou men „het leger in 2de linie desnoods kunnen missen”. Ik kan me geen enkele omstandigheid denken, die het mogelijk zou maken, dat we een leger zouden kunnen missen. Zoolang er land te verdedigen is, is een leger noodig.

Geheel sluit ik me aan bij hetgeen de Heer VAN DER WEIJDEN op blz. 347 zegt: „Alleen in het geval, dat wij „binnen zeer korten tijd eene vloot zouden kunnen bezitten, „welke onbetwistbaar het meesterschap ter zee in de Indische wateren kon handhaven, alleen in dat — voor ons — ondenkbare — geval, zou aan het leger eene meer bescheiden „rol bij de landsdefensie kunnen worden toebedeeld. Maar „zelfs in dit — ondenkbare — geval zou toch nog ernstig „moeten gewaarschuwd worden tegen een *zwak* leger, tegen „een leger als voorgesteld door de Staatscommissie, dat — „zooals ik in de vergadering van „Krijgswetenschap” van „9 Januari 1914 zeide — door Generaal VAN HEUTSZ werd „gekenschetst als een vleugellamme troep, door zijne „stelling tot een even roemloos einde gedoemd als het „Bataafsche-Fransche leger op Java in 't jaar 1811. Ook „Engeland, met de machtigste vloot ter wereld, durfde met „betrekking tot de veiligheid des lands niet uitsluitend op

„die vloot vertrouwen en riep de territoriale troepen ter „sterkte van 315.000 man in het leven, uitsluitend ten be- „hoeve van de verdediging van den vaderlandschen bodem.”

Wanneer de beperkende bepalingen, de financieele rem, op de voorstellen tot reorganisatie der Nederlandsch-Indische landmacht gehandhaafd blijven, kunnen we niet anders dan zoo'n *zwak* leger verwachten, waartegen en de Heer VAN DER WEIJDEN en de Heer VAN HEUTSZ met klem hun waar- schuwende stem verheffen, waarbij ik gaarne de mijne voeg.

Zoolang die clausule „zonder belangrijke verhooging van *uitgaven*” niet geschrapt is, zoolang zal ik me niet kunnen losmaken van het denkbeeld dat het leger een bijzaak blijft, een opvatting, die nadeelig is voor de harmonische ontwik- keling onzer Indische weermacht.

Nog een 2de punt zou ik even willen bespreken.

De inleider wil met den Heer KERKAMP een weermacht, gevormd uit *vrijwilligers*, daar waar vrijwel alle overige voorstellers deze samengesteld denken uit *dienstplichtigen*. Dit denkbeeld zou men geheel nieuw of heel oud kunnen noemen, of wel het oude in een nieuw kleed.

De Heer MERENS toont zich hier wel een idealist!

Kan hij meenen, dat zich in Indië een verschijnsel zou voordoen, dat zich nog nimmer ergens anders voorgedaan heeft?

Thans werft men in Indië de inlanders voor het leger met een handgeld en een pensioen en men heeft er jaar- lijks geen 10.000 noodig. De vraag of men op dezelfde arbeidsvoorwaarden een 10.000 per jaar zou kunnen krijgen, kan ik zonder nadere cijfers niet beantwoorden. Ik neem daarom nu aan, — hoewel ik daaromtrent absoluut geen zekerheid en neiging heb er aan te twijfelen — dat zulks geen moeilijkheden zal opleveren, en dan vraag ik me af of het denkbaar is, dat op een gegeven oogenblik de lust bij de Javanen om in het leger te gaan dienen plotseling zóó zal toenemen, dat zich jaarlijks een 20.000-tal *vrijwillig* (waarvan na schifting overeenkomstig de meening van den inleider de helft overblijft) zal aanmelden om 1½ à 2½ jaar

onder de wapenen te komen en zich 8 jaar te verbinden?!

Men mag aannemen, dat het begrip *vaderlandsliefde* zoo al, dan toch uiterst rudimentair bij den Javaan ontwikkeld is. Velen zijn van meening, dat dit begrip hem en meer Oostersche volken absoluut vreemd is, zeer zeker is het niet in die mate ontwikkeld als bij de Westersche volken. Maar aannemende, dat de Javaan even vaderlandslievend is als de doorsnee Europeaan, zal men zelfs dan mogen veronderstellen, dat een *vrijwillige* militia mogelijk is?

Stel, dat men in Nederland de *dienstplicht* verving door een vrijwillige aanmelding. Hoe sterk zou het leger dan op dit oogenblik wel zijn? Ja, zoodra de nood dreigt, dan melden zich velen aan uit liefde voor de goede zaak, dat zagen we in Augustus 1914, maar dat is te laat. In tijd van volle vrede meldt men zich alleen uit liefde voor het *vak*, dan wel verleid door de voorwaarden tot dienstneming.

Wat leverde het vrijwilliger stelsel in Engeland zelfs tijdens den oorlog? En men mag toch wel aannemen, dat het Engelsche volk vaderlandsliefde kent en doordrongen is van de noodzakelijkheid dat men zich en masse beschikbaar stelde voor den dienst als soldaat.

Ik kan me niet voorstellen en acht het ook uitgesloten, dat, wanneer wij onze koloniën tegen vreemd geweld zullen moeten verdedigen, de Indische bevolking dan *meer* dan de Engelsche *thans* zal voelen, dat de stijd, die wij strijden ook voor haar een levensbelang van de eerste orde is.

En wanneer dat niet het geval bij een uitgebroken oorlog is, wat zal dan van den toeloop mogen worden verwacht in vreedestijd?

De heer MERENS spreekt van *zachten drang*.

O, zeker. Met een prentah aloes zal het misschien wel lukken jaarlijks het getal *vrijwilligers* te verkrijgen! Maar wie eenige kennis heeft van de wijze waarop inlandsche ambtenaren gewoon waren zulk een *zachten drang* van boven op te vatten, die zal zich van de vrijwilligheid van de vrijwilligers al heel weinig illusies maken.

Op die wijze toegepast en uitgevoerd zal het stelsel van den inleider volkomen gelijken op dat van *verplichten* dienst

van de regeering en anderen, maar ontdaan van alle controle op de wijze, waarop de miliciens worden aangewezen, en ik vrees, dat dan eerst recht van willekeur en corruptie gesproken zal kunnen worden.

Zonder drang zal het getal vrijwilligers door de gewijzigde politieke toestanden in Indië thans nog geringer zijn dan toen VAN DEN BOSCH in 1831 het wilde invoeren, en ik kan me daarom best begrijpen, dat de Staatscommissie dit stelsel na het fiasco dat het toen reeds geleden heeft verder onbesproken laat.

In het stelsel MERENS zouden ook elk jaar 9 à 10.000 gouvernementbetrekkingen vacant moeten komen; ik betwijfel of men daarop kan rekenen. Maar ook dan nog is het zeker, dat ingeval van oorlog toch onmogelijk een 50.000 tal inlanders aan die betrekkingen kan worden onttrokken.

Ontegengesteld zal de innerlijke kracht van een leger van landskinderen, die zich bezielde met vaderlandsliefde geheel vrijwillig — maar dan ook inderdaad vrijwillig — beschikbaar hebben gesteld oneindig veel grooter zijn dan van een leger van dienstplichtigen, daarin stem ik geheel met den heer MERENS in, maar zou het gehalte van een leger van *dienstplichtigen* onvoldoende zijn?

De legers waarmede NAPOLEON Europa veroverde bestonden toch ook grotendeels uit Conscrits! Hebben die niet goed gevochten?

FREDERIK DE GROOTE was het die het eerst zijn huurleger aanvulde met slechts zeer kort geoeffende miliciens. Hij is feitelijk degeen geweest, die den eersten stap deed in de richting, die leidde tot de volkslegers. Deze vorst heeft intusschen ook het met stokken gewapende opsluitend gelid ingevoerd, een maatregel, die er niet bepaald op wijst, dat toenmaals van het volk een drang uitging om aan den strijd voor het vaderland deel te nemen.

In Europa zijn de militielegers minder door den wensch der volken, dan wel uit den loop der gebeurtenissen gegroeid, thans is voor de koloniën het fatale oogenblik aangeboden, waarop men ook daar een beroep *moet* doen op

de medewerking van de bevolking wil men in ernst maatregelen treffen om te voorkomen, dat de band, welke die schoone gewesten met ons verbindt door buitenlandsch geweld wordt verbroken.

Kenners van de inlandsche maatschappij zijn van meening dat ook in Indië de invoering van een militie thans mogelijk is.

Maar dan is een eerste eisch, dat de regeering zorg drage, dat de oorzaken, die tot het nemen van dezen maatregel hebben geleid duidelijk worden gemaakt tot in de diepste lagen der bevolking, dan moet zij aan die bevolking zoodra mogelijk naast deze staatsplichten staatsrechten toekennen.

Dan moet naar mijn meening echter ook de regeering bepalen *wie* dienstplichtig zullen worden en alle maatregelen treffen, opdat de mogelijkheid tot geknoei vermeden worde, als ook dat vrijwilligers onder zachten drang worden aangewezen, waardoor een niet te controleeren willekeur zou kunnen ontstaan.

Zij make zich vooral geen illusie, dat in Indië de bevolking zich enthousiast zal toonen over de haar opgelegde last, dat zij het — zooals ik al eens ergens gelezen heb — als een voorrecht zal beschouwen mede te mogen werken aan de verdediging van Indië. Dat verschijnsel heeft zich nog nooit ergens voorgedaan. Men staat hier voor een gewichtigen stap, een nuchtere blik en tactvolle voorbereiding alleen kunnen de zaak goed doen slagen.

We zullen dan naar de meening van deskundigen mogen hopen en verwachten, dat, wanneer de dienstplicht oordeelkundig wordt opgelegd en de lasten zoo min mogelijk drukkend worden gemaakt, de invoering niet op overwegende bezwaren zal stuiten.

Of we met het aldus gevormde leger met kans op succes Java zullen kunnen verdedigen?

Ik ben er van overtuigd, dat dat kan, wanneer op het oogenblik waarop het zwaard moet worden getrokken, dat leger met het geheele volk door een wijs bestuur doordrongen is geworden van de overtuiging, dat de belangen van Indië en Nederland één zijn.

De Heer SUERMONDT: Mijnheer de Voorzitter! De vorige spreker heeft mij vrijwel al het gras voor de voeten weg-gemaaid; derhalve kan ik mij ervan onthouden om uiting te geven aan mijn bezwaren tegen een stelsel, dat vrijwillige militie genoemd wordt, doch voor het welslagen waarvan zoo noodig gebruik moet worden gemaakt van zachten dwang.

Geheel zou ik van het woord hebben afgezien, had de inleider zich niet — laat ik het noemen pessimistisch — getoond in zake zijn verwachtingen van de gestie van het civiel bestuur (dat is dus het corps bestuursambtenaren) bij de uitvoering van zijn denkbeeld en had hij niet de geest van het corps genoemd een geest van „Het zal mijn tijd wel uithouden.”

Gaarne zou ik den Heer MERENS willen vragen hoe hij daaraan komt.

Ik vraag me af of de geachte inleider wellicht in Indië of hier te lande zijn ideaal met niet-militairen, waaronder bestuursambtenaren, heeft besproken en daarvoor een belangstelling van dicht bij het vriespunt heeft ontmoet. Onwaarschijnlijk acht ik dit niet, want hoe weinig trekt men zich in de maatschappij buiten het leger van militaire problemen aan; hoe weinig niet militaire leden telt deze vereeniging! Met de bestuursambtenaren, uit die niet-militaire maatschappij voortgekomen, staat het natuurlijk precies eender.

Is mijn vermoeden juist, dat de inleider zijn somber oordeel grondt op hem gebleken onverschilligheid voor zijn ideaal bij bestuursambtenaren, dan verliest hij mijns inziens daarbij uit het oog, dat het gesprek toen ging over een ideaal waarover — deze vergadering bewijst het — verschillend gedacht kan worden, doch geenszins over een door de regeering aanvaard en aan het bestuurscorps ter uitvoering opgedragen militair stelsel. Verklaart de regeering zich voor de een of andere, militaire of niet-militaire maatregel, en draagt zij de uitvoering daarvan op aan het bestuurscorps, dan wordt toewijding hiervoor ambtsplicht, en vrees voor uitvoering in den geest van: „Het zal mijn

tijd wel uithouden" vrees voor gebrek aan plichtsbetrachting bij de uitvoerende ambtenaren.

Mijnheer de Voorzitter! het corps bestuursambtenaren heeft getoond en toont nog dagelijks, dat het niet is bezield door een geest van: „het zal mijn tijd wel uithouden.” Het heeft genoeg maatregelen helpen invoeren, gloednieuw in Indië, en bewezen, dat dit niet zoo is. In tegenstelling met den geachten inleider verwacht ik, dat wanneer de regeering eenmaal in zake militie zal hebben beslist, de ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur zich hieraan met dezelfde toewijding zullen geven, als die, welke zij bij hun overige werkzaamheden aan den dag leggen.

De Heer VAN HEUTSZ JR. Mijnheer de Voorzitter: In de eerste plaats wil ik den inleider dank zeggen voor de uitnoodiging mij toegezonden.

In de tweede plaats wil ik gaarne nog een weinig toevoegen aan de woorden van admiraal VAN HECKING COLENBRANDER. Waar het bij verdediging van onze koloniën gaat om territoriale expansie van derden tegen te gaan en de geschiedenis leert, dat een zwakke slagvloot niet bij machte is zulks te doen, moeten wij ons bedienen van een wapen, dat het leger in zijn taak *doeltreffend* kan bijstaan. Dezen doeltreffenden bijstand verleent een onderzeevloot; want om territoriale expansie over zee met kans op succes te kunnen volbrengen, moet de aanrander de communicatie over zee voor zijn transporten absoluut veilig maken en houden. Uit de geschiedenis valt dit te leeren en is de conclusie uit de *feiten* van den Admiraal COLOMB dan ook als volgt:

„Whenever it has been determined to proceed with a „territorial attack, capable of interruption from the sea, „it has been necessary, either to mask the possibly interrupting force, or to employ a fleet of observation as a „guard against interference.”

Een onderzeevloot, zelf geen doel biedend, kan de communicatie over zee beter onveilig maken dan een slagvloot, vooral als de laatste te zwak is.

In de derde plaats, gezien de korte spanne tijds, 10

minuten, die aan debaters is toegestaan kunnen worden, nog snel eenige opmerkingen.

Afgezien van een contradictio in adjecto, heeft de voorafgaande debater mij reeds veel gras voor de voeten weg-gemaaid. Ook hij ziet geen heil in het z.g. „vrijwillige” stelsel van den overste MERENS.

Ik moet echter verder waarschuwen voor de algeheele, politiek onjuiste opvatting het capitulantenstelsel zoover door te voeren, dat iemand geen regent kan worden alvorens twee jaar te hebben gediend.

De, in autonomen vorm, in stand te houden Indische bestuursorganen, houd ik voor een kapitaal iets en heeft niets te maken met „vrijwilligen” dienstplicht of capitulantenstelsel. In tijden van oorlog moeten juist die organen, gezien de overbelasting, zooveel mogelijk intact gelaten worden. Voegen wij daarbij, dat de praktische politiek zooveel mogelijk zijne regenten koos uit de regentenfamilies, die sinds eeuwen bestuurderen zijn geweest, dan moet een capitulantenstelsel, als inleider voorstelt, zelfs gevaarlijk heeten. Wij zouden ons eventueel met slechtere krachten moeten tevreden stellen, doordat het leger alles aan zich zou trekken.

Van een offensieve verdediging door landmacht van een eiland kan volgens spreker „natuurlijk” geen sprake zijn. Deze uitspraak staat in verband met de bewering, dat de vloot het offensieve element en het leger de tweede linie, het defensieve, vormt.

Deze wijze van uitdrukken sticht slechts verwarring, aangezien de begrippen strategisch en tactisch of- en defensief niet voldoende scherp uit elkander gehouden worden.

Tot op heden beoogde het bestaande plan van verdediging niet veel meer dan een passieve, geconcentreerde verdediging van de hoogvlakte van Bandoeng, ofschoon dit door de voorstanders wordt ontkend. In de praktijk zou het toch daarop zijn neergekomen.

Dit nu, mijne Heeren, is een verouderde, onjuiste opvatting van onze taak. Wij moeten bij de verdediging van een land, ook een eilandenrijk, een duidelijk onderscheid maken tus-

schen de strategische basis en het tooneel van den oorlog. Hoe verder men het tooneel van den oorlog verwijderd weet te houden van het centrum, waar alle hulpbronnen en regeeringsorganen zich bevinden, die de oorlogvoering mogelijk maken, — of m.a.w. — hoe grooter men zijn strategische basis weet te maken en te houden, des te grooter is de kans om den oorlog tot een goed einde te brengen, of het bezit succesvol te verdedigen. Het is dit beginsel, dat de overste VAN DER WEIJDEN aan zijn verdedigingsplan ten grondslag legde. Ofschoon wij aangewezen zijn op een strategisch defensief, moet dit taktisch offensief geschieden; dus niet meer in permanente stellingen, maar een gelanden vijand met een mobiel, sterk veldleger overal te lijf gaan, waardoor wij, gesteund door de marine, niet alleen Java, maar eveneens de andere groote eilanden taai kunnen verdedigen en behouden.

Om dit te kunnen doen is de invoering van de militie noodig en is de tijd daarvoor reeds drie jaar geleden aangebroken.

Wat de Minister zegt omtrent het advies van den Gouverneur-Generaal VAN HEUTSZ in 1909, heeft niets te beteekenen. In de eerste plaats kon het *toen* niet aan de orde zijn en wij kunnen zonder publicatie van de bescheiden ook niet beoordeelen wat en hoe men zich het een en ander dacht.

Indien de Minister zich echter daarop beroept, toont dit een groot gebrek aan inzicht. Want juist op deze kwestie, de invoering eener Inlandsche militie, is het woord van den grootsten, modernen staatsman, BISMARCK, meer dan ooit van toepassing. „De politiek is geen wetenschap, gelijk vele heeren professoren zich verbeelden, maar een kunst”.

In 1909 vóórtijdig, tot mislukking gedoemd, was het psychologisch moment in 1914 aangebroken, dank zij de gevorderde evolutie; in voorafgaande jaren in wording, in 1914 zich uitend als een tot bewustheid geworden streven. Het was geen zoeken en tasten meer, maar een bewust streven naar een hooger niveau, hier een hoogere staatsorde.

De conclusie van spreker, dat Generaal VAN HEUTSZ het Java-militie-leger niet zoude vertrouwen, is meer dan merkwaardig; te meer, waar de overste VAN DER WEIJDEN in zijn

brochure reeds meer dan voldoende gronden aangaf, waarom het staande leger moet worden gehandhaafd. Het moet verder zelfs van alle hulpwapens worden voorzien en tot een zelfstandige divisie worden gevormd om speciale opdrachten in oorlogstijd, elders dan op Java, te kunnen vervullen.

Mijnheer de Voorzitter een invoering van *algemeenen* dienstplicht op Java en in *die* gebieden van de buitenbezittingen, die door ontwikkeling daarvoor in aanmerking komen, stelt vertrouwen als *conditio tacita* voorop; anders moet men er niet aan beginnen.

Mijnheer de Voorzitter, de tijd is verstreken. Waar zooveel valt recht te zetten moet ik U in overweging geven een aparten debatavond te bestemmen, waarop wij dan in de gelegenheid zijn de kwestie ampel te bespreken.

De Heer VAN HENGEL. Mijnheer de Voorzitter. Het zij mij vergund nog een enkel woord te wijden meer in het bijzonder aan de marine.

Uit hetgeen te berde is gebracht, blijkt wel duidelijk, dat algemeen de noodzaak van versterking der vloot wordt gevoeld; de meeningen zijn alleen verdeeld tegenover de vraag of die vloot zal moeten bestaan uit een kern van zware schepen, met de noodige onderzeebooten, verkenningsorganen enz., dan wel, of in stede van die zware schepen meer onderzeebooten moeten worden aangebouwd.

Naar mijne meening is een kern van zware schepen onmisbaar; slechts indien de practijk zal leeren, dat de dreadnoughts zulke geweldige afmetingen gaan aannemen, dat het bezit daarvan absoluut buiten het bereik van ons financieel kunnen valt, zal noodgedwongen wel genoeg *moeten* worden genomen met uitsluitende toepassing van het onderzeebootwapen met toebehooren.

In dit verband zij het mij vergund te wijzen op de Duitsche vloot. Volgens sommigen zijn de Duitsche dreadnoughts van geen nut geweest; het komt mij voor, dat dit geheel onjuist is. Juist de aanwezigheid der Duitsche slagvloot waarborgt het uitloopen der Duitsche onderzeebooten;

zonder de slagvloot zou men niet hebben kunnen beletten, dat door de Engelsche vloot de Duitsche toegangen tot de Noordzee waren afgesloten.

Immers, het zou zeer goed mogelijk zijn geweest met een zwerm licht-materieel en mijnenleggers en door gebruik maken van netten enz., eene versperring te leggen en te bewaken, waardoor den Duitschen onderzeebooten belet zou worden de Noordzee te bereiken.

Thans kon dit niet, omdat de Duitsche slagvloot zulk eene onderneming belet zou hebben. Men zal hiertegen aanvoeren, dat dan toch de Engelsche slagvloot beschikbaar was om het lichte materieel, dat de versperring moet leggen en bewaken te beschermen, doch zeer terecht waagt de Engelsche vloot zich niet aan zulk eene onderneming, daar ze, zoo dicht onder de Duitsche kusten, waar uitgestrekte Duitsche mijnvelden verwacht kunnen worden en waar de actie der Duitsche onderzeebooten door de onmiddellijke nabijheid hunner basis zeer vergemakkelijkt wordt, in een buitengewoon ongunstige positie den strijd zou moeten aanvaarden.

Ik wil hiermede volstrekt niet te kort doen aan de waarde van de onderzeevloot, doch alleen er op wijzen, dat onderzeevloot en slagvloot elkaar aanvullen, elkaars actie steunen en mogelijk maken, zoodat het zeer ongewenscht is het eene deel der weermacht buitensporig te ontwikkelen ten koste van het andere.

Indien onze weermacht ter zee in Indië in hoofdzaak uit onderzeebooten zou bestaan, zullen bij een eventueel conflict met het vernietigen dier onderzeevloot niet, zooals de overste VAN DER WEIJDEN betoogt, jaren gemoeid zijn, doch hoogstens enkele maanden, wellicht slechts enkele weken. De vijand toch zal met licht materieel, mijnen, netten enz. onze steunpunten afsluiten, de onderzeebooten die nog binnen liggen, kunnen er niet meer uit en degenen, die buiten zijn loopen in de val, als ze na eenige weken op hun basis moeten terugkeeren.

En we zullen die versperringen, die gelegd worden buiten het vuur der kustbatterijen niet kunnen opruimen, eenvoudig omdat we de middelen ertoe niet bezitten.

Heeft de tegenwoordige oorlog geleerd, dat de onderzeeboot het slagschip doet verdwijnen?

M.i. geenszins, tegen oorlogsschepen hebben de onderzeeboten niet veel uitgericht, een enkele torpedotreffer doet een modern slagschip niet zinken, en ongetwijfeld zal de bescherming der schepen tegen het duikbootgevaar meer volkomen worden. Eene uitvinding, die goede bescherming waarborgt, brengt onze geheele verdediging door onderzeeboten in gevaar. Het lijkt b.v. niet onwaarschijnlijk, dat vliegtuigen op een hoogte van 400 à 500 M. vliegende boven de veelal heldere en kalme wateren van den Oost-Indischen archipel de onderzeeboten in gedoken toestand tijdig zullen ontdekken en dan komt van hun actie niets meer terecht.

Een vijand, die zich opmaakt om onzen archipel te veroveren en zeker weet daar geen zware artillerieschepen te zullen aantreffen, kan zijn schepen zeer goed door netten beschermen. Weliswaar wordt de manoeuvreervaardigheid daardoor aanmerkelijk verminderd en de vaart tot 4 à 5 mijl teruggebracht, maar dat is tegenover de te verwachten tegenstanders geen bezwaar.

In verband met dit alles wil het mij zeer gevaarlijk toeschijnen alles te zetten op een vloot van onderzeeboten. Vroeger heeft men in Frankrijk een soortgelijke fout begaan tegenover de bovenwater torpedoboten en jaren zijn noodig geweest om den achterstand in te halen, toen eenmaal was gebleken, dat de bovenwater torpedoboot als instrument voor den torpedo-aanval een failure is. Laat dit ons tot waarschuwend voorbeeld strekken.

Over het algemeen verkeeren wij teveel onder den indruk van de resultaten der duikboot in den handelsoorlog. Er wordt wel eens beweerd, dat de Engelsche slagvloot zich niet buiten durft wagen uit vrees voor de Duitsche duikboten, dit is m.i. geheel onjuist.

De Duitsche vloot vermijdt terecht den strijd en blijft als regel binnen, maar daardoor heeft de Engelsche vloot ook geen object en zou het in het geheel geen zin hebben voortdurend de Noordzee door de Engelsche slagvloot te doen bekruisen.

De Engelsche kruisers, hulpkruisers enz. zijn voldoende

om het meesterschap ter zee *aan de oppervlakte* te handhaven.

Dat wij ooit met een tegenstander, die de Oost-Indische koloniën wenschte te veroveren, in een handelsoorlog zou worden gewikkeld, is hoogst onwaarschijnlijk.

In de eerste plaats zullen de groote zeemachten, die onzijdig zijn in het conflict, niet toestaan, dat hunne belangen worden geschaad door zulk eene wijze van oorlogvoeren onzerzijds. Men denkt toch niet, dat Engeland indien het in den tegenwoordigen oorlog onzijdig ware, zich zou neerleggen bij een U-bootkrijg waardoor herhaaldelijk Engelsche schepen zouden worden vernietigd?

Maar gesteld al, dat van onzijdigen geen bezwaren waren te vreezen en beschouwen we, om de gedachten te bepalen eens Japan als tegenstander, dan blijkt reeds dadelijk, welk een reusachtig aantal onderzeeboten voor dien handelskrijg noodig zouden zijn.

Japan ligt circa 3000 mijl van onze Oost-Indische koloniën verwijderd, aannemende, dat een onderzeeboot 30 dagen kan uitblijven en daarna 20 dagen herstelling en rust voor de bemanning noodig heeft. dan zijn 5 booten noodig voor elke onderzeebootpost, die we nabij de Japansche kusten zouden willen bezetten. Twintig posten is zeker niet veel, zoodat uitsluitend voor den handelsoorlog, al minstens 100 booten noodig zouden zijn. Deze getallen spreken voor zich zelf.

In verband met al het voorgaande is het mijne overtuiging, dat verreweg de beste en veiligste weg wordt gevolgd bij aanbouw van een vloot volgens de plannen, aangegeven door den Minister van Marine bij de jongste behandeling der marinebegroting.

De Heer MERENS: Mijnheer de Voorzitter. In de eerste plaats Admiraal COLENBRANDER. beantwoordende, merk ik op, dat deze spreker mij volkomen heeft begrepen voor wat betreft de organisatie van een vloot... op één enkel zeer belangrijk punt na. Ik heb toch niet gezegd, dat een vloot van 4 of 8 pantserschepen met bijbehorend materieel voldoende zou zijn, ik heb slechts mijn instemming betuigd

met het eskader, dat de Minister van Marine aangeeft als *eerste begin*. Hoe sterk onze vloot moet worden, zal afhangen van de ontwikkeling van de vloeten der omringende mogendheden, in de eerste plaats van Japan.

Japan bezit op 't oogenblik 6 superdreadnoughts van 19.000—30.000 ton en 4 slagkruisers van 27.500 ton. Konden wij ons thans in eens aanschaffen 8 superdreadnoughts met 't noodige materieel, dan zouden we ons voor 't oogenblik volkomen veilig kunnen voelen, want dan zou Japan — zoo het onze koloniën wilde veroveren — zijn geheele moderne slagvloot moeten inzetten met de groote waarschijnlijkheid of liever met de zekerheid, dat na afloop van den oorlog niet meer de gehavende Japansche vloot, doch de intacte Amerikaanse zeestrijdmacht de Stille Oceaan zou beheerschen. Want wat Japan aan ouder groot materieel bezit, aan schepen tot 16.000 ton, telt in den snellen ontwikkelingsgang der marines niet meer mee voor den grooten strijd om het meesterschap ter zee.

Zelfs met een kleiner aantal groote schepen in onze hand — mits van het modernste type — zou Japan het niet kunnen wagen, met ons den strijd aan te binden zonder de groote kans te loopen, dat meesterschap ter zee tegenover Amerika te verliezen.

Duorum zou men voor het oogenblik 4 superdreadnoughts voor ons wellicht voldoende kunnen achten, maar daar er tijd noodig is om deze te bouwen en Japan niet stilzit, zal men, als ze klaar zijn, zeker moeten beginnen met den aanbouw van een tweede divisie van nog moderner schepen. Wat er daarna moet gebeuren, is thans nog niet uit te maken; we moeten echter zorgen bij Japan niet zóó veel achter te blijven, dat dit volk onze vloot kan slaan zonder het meesterschap ter zee in de Stille Oceaan ernstig in de waagschaal te stellen.

Er is dan ook geen sprake van, dat we den voorsprong van Japan zouden moeten inhalen, zoo men daarmee beoogt, dat onze sterkte aan schepen bij benadering gelijk zou moeten zijn aan die van Japan

Japan heeft een reusachtige hoeveelheid oud materieel,

doch dit valt voor den grooten strijd uit; aan modern materieel bezit ook dit land slechts een beperkte sterkte (zie te voren) die snel veroudert; wij dienen slechts te zorgen, dat wij divisiesgewijze bouwen maar dan ook van 't allermodernste.

Hoe langer we wachten, hoe grooter zal de voorsprong worden van Japan; daarom moet met de grootste kracht en snelheid worden aangevangen en zou het een onvergefelijke fout zijn eerst een klein-materieel vloot te bouwen en daarna te beginnen met slagschepen.

De benoodigde vloot zal schatten van geld kosten, maar wij zijn zeker niet minder draagkrachtig dan Japan en onze draagkracht is zeer veel grooter dan de financieele autoriteiten, die voor ons alles te duur achten, ooit hebben voorzien. Wie in 1902 zou hebben voorspeld, dat in 1917 onze Indiësche begrooting $2\frac{1}{2}$ maal zoo hoog zou zijn, wie zou hebben durven opperen, dat Nederland in de jaren 1914—1916 voor zijn leger een half milliard zou kunnen uitgeven, zou met een medelijdend schouderophalen zijn beantwoord.

Zoodra het Nederlandsche volk inziет, welke groote waarde het behoud van Indië voor haar heeft, zullen de gelden voor een afdoende defensie van dat eilandenrijk gevonden worden. De snelle bouw van een sterke vloot, voldoende om een machtige preventieve werking tegen den oorlog uit te oefenen, is slechts een kwestie van geld, een kwestie, die met wat goeden wil is op te lossen.

Ernstiger is de vraag van voldoende personeel; ik zeide reeds, dat we daarbij het inlandsch element niet zullen kunnen missen, doch waar het Europeesch marine-personeel blijkbaar den tact mist om met den Indiër om te gaan — grootendeels door onbekendheid met den Indiër, welk euvel niet is te verhelpen, omdat de Europeesche marineman te kort in Indië blijft om dat te leeren — zal men daarvan geen hooggespannen verwachtingen mogen koesteren en moeten we grijpen naar eene Hollandsche zeemilitie. De vloot uitsluitend te bemannen met vrijwilligerspersoneel is veel te duur en ook te onzeker; militie is zeker noodig, maar men mag den Hollandschen milicien, dien men naar Indië zendt, niet onbillijk behandelen in vergelijking met den

miliciens der landmacht, die in het vaderland blijft. Onbillijkheid is te voorkomen door een wissel te trekken op den anti-militairen zin zoomede op de dobbelzucht der Nederlandsche natie en wel op de volgende wijze.

Voor iedere 1000 zeemiliciens, die men noodig heeft, worden er 2000 of 3000 aangewezen door vrijwillige aanmelding hunnerzijds. Door loting wordt bepaald, wie in de militia valt; de anderen zijn geheel vrij van alle militaire diensten, behalve landstorm. Degenen, die in de militia vallen, dienen 3 jaar en blijven een jaar in reserve, naar keuze in Holland of in Indië. Is het cijfer van 2 à 3 maal het benoodigde aantal miliciens blijkens de ervaring niet voldoende om de lieden te lokken, melden zich daarvoor niet voldoende miliciens aan, dan neme men een hoogere coëfficiënt en vergroot zoodoende de kans om vrij te loten in zoodanige mate, dat wél een voldoende aantal die kans wil wagen. Ik ga hierbij uit van de onderstelling, dat weldra in Nederland algemeene dienstplicht wordt ingevoerd, waarbij het beschikbare contingent door de toenemende bevolking altijd zal blijven boven het benoodigde; het aantal benoodigde zeemiliciens is in vergelijking met het totaal zeer gering, zoodat het vrijloten van een à tweemaal dat aantal niet zwaar drukt op de beschikbare lichteing.

Ik gaf in de vergadering van 27 Februari 1914 hetzelfde denkbeeld aan voor aanvulling van het Europeesche element in Indië; het stelsel heeft het groote voordeel, zeer elastisch te zijn en met zekerheid een voldoende personeel te leveren, zonder onbillijk te drukken. Een deel der miliciens zal vermoedelijk een vrijwillige verbintenis aangaan na kennis gemaakt te hebben met het marineleven, een ander deel zal in Indië een loonende burgerbetrekking vinden en daar het Europeesche element versterken, waarbij steeds recht op vrije passage naar Holland wordt behouden.

De admiraal COLENBRANDER zegt verder, dat met den bouw van een vloot van 8 schepen zeker 14 à 15 jaren gemoed zijn. Dit is echter eenvoudig een kwestie van beschikbaarstelling van fondsen; als men wil, kan men die 8 schepen wel in 4 jaar bouwen, maar ook ik heb vooropgesteld, dat men

— gegeven dat we *niets* hebben — niet in een vloek en een zucht een weermacht kan organiseeren. Dit duurt meerdere jaren en juist daarom moeten we onmiddellijk — zij het dan onmiddellijk na dezen oorlog — beginnen te bouwen, zoo mogelijk zelfs aankopen.

Een deel van de vloot moet in Nederland zijn, zooals de Staatscommissie 1912 aantoonde, al was 't alleen maar, omdat minstens de helft van 't Europeesch personeel in Nederland is. Langer dan drie jaar kan men het personeel niet in Indië houden; dit is wel overtuigend gebleken uit het groot getal zieken en overspannenen, die men tijdens dezen oorlog naar Nederland *moest* zenden, toen men trachtte ze langer te houden.

Zoo onze vijand tegen het eskader van ouder materieel, dat wij uit Nederland aantrekken, een deel zijner krachten, een sterker eskader, afzondert om het onze op te vangen en zodoende te beletten, dat het Indië bereikt, voldoet ons eskader volkomen aan zijn bedoeling, want het bindt dan een deel der vijandelijke strijdkrachten. Toch heeft het — aangezien het den geheelen Indischen oceaan voor zich heeft en kan varen zooals het wil — een groote kans de operatiebasis in straat Soenda te bereiken. Als onze vijand het met eenige kans van slagen zou willen opvangen, moet hij meerdere eskaders — ieder sterker dan het onze — afzonderen voor die taak, wat voor ons een reusachtig succes zou zijn. Ieder van die vijandelijke eskaders is echter de mindere in snelheid, bewapening en pantsering van ons eskader in Indië, dat immers uit de meest moderne schepen bestaat, terwijl een vijand als Japan niet bij machte zal zijn, ultra moderne eskaders af te zonderen voor het opvangen van het Hollandsch eskader.

Als straat Soenda onze basis is — wat ook admiraal COLENBRANDER wil — behoeft ons Indische eskader zich niet schuil te houden; het heeft altijd naar één van beide zijden bewegingsvrijheid, beheerscht altijd aan één van beide zijden de zee.

Met een klein-materieel-vloot bereikt men dat niet; onze torpedojagers zouden worden verdreven door lichte kruisers

onze lichte kruisers door slagkruisers of door ander groot materieel, dat van ouder type kan zijn. Zooals ik reeds hiervoor zeide, beheerscht een vijand alle zeeën, die ons eilandenrijk bespoelen, volkomen, zoo wij geen moderne schepen hebben, tegenover welke hij hoogstens evenwaardige eenheden kan stellen.

Dit ook in antwoord aan den heer v. HEUTSZ, die de Indische wateren voor een vijandelijke transportvloot onmogelijk wil maken door het gebruik van onderzeeërs, „die zelf geen doel bieden”. Die onderzeeërs worden toch beheerscht door torpedojagers, die hen dwingen onder water te blijven, waardoor zij hun doel, het vernielen van de transportvloot, niet kunnen bereiken.

Ware dit niet zoo, dan zou de Engelsche vloot ook de troepentransporten van Engeland naar Frankrijk niet kunnen beschermen, dan zouden de Deutsche onderzeeërs dat transport ten eenenmale kunnen beletten en de ondervinding leert toch, dat het hun hoogstens een enkele keer gelukt, dat transport een klein weinigje te benadeelen.

Nu het blijkt, dat de machtige Deutsche onderzeevloot zoo weinig succes heeft in een klein gebied als het Kanaal, dicht bij haar basis gelegen, hoe kunnen wij dan succes verwachten met een veel kleiner aantal duikbooten op zeeën, die een uitgestrektheid beslaan van half Europa. Ook in Saloniki en aan de Dardanellen is het den centralen machten niet gelukt de landing van groote troepenmassa's ernstig te belemmeren, laat staan te beletten, en toch zijn die landingsplaatsen — langs den zeeweg gemeten — niet verder van de Oostenrijksche kust verwijderd dan straat Soenda van Makassar.

Hoe zouden wij dan met een beperkt getal duikbooten kunnen beletten of belemmeren, dat een vijand ergens voet aan wal zet in een gebied, dat gemeten wordt met veelvouden van dezen afstand.

Admiraal COLENBRANDER beroept zich op een ervaren duikbootcommandant, die meent de Javazee te kunnen afsluiten met 40 duikbooten.

Maar afgezien van de aanvechtbaarheid van deze onder-

stelling, zijn er dan toch zeker nogmaals 40 noodig als aflossing om een voortdurende afsluiting te krijgen, waarbij dan echter Sumatra, Borneo, Noord Celebes, de Molukken en de kleine Soenda eilanden en zelfs Java's Zuidkust ('Tjilatjap) geheel buiten de bewaakte zône blijven.

Dit stemt geheel overeen met hetgeen ik poneerde nl. dat men met een beperkt aantal duikbooten wel op een enkel eiland — Java — landingspogingen ernstig kan belemmeren, doch dat men voor den geheelen archipel er honderden noodig zou hebben.

Dat de Duitsche en Oostenrijksche slagvloten wel degelijk hun groote waarde in dezen oorlog hebben bewezen, heeft de Heer VAN HENGEL reeds aangetoond. Ik wil daaraan nog 't volgende toevoegen. Vergelijkt men de versterkte Straat Soenda met het kanaal van Brunsbüttel, dan springt de overeenkomst in 't oog tusschen den toestand der Indische zeemacht met die van Duitschland.

De Duitschers moesten tegenover de overmacht der Engelschen de Noordzee prijs geven, hun daar het meesterschap ter zee laten; ze bleven echter baas in de Oostzee, daar behouden de Duitsche handelsschepen de verbinding met Zweden. Ondanks de groote Engelsche overmacht kon de Britsche marine toch geen twee vloten vormen tot beheersching van de Noord- en van de Oostzee, omdat ieder dier vloten sterker zou moeten zijn dan de Duitsche, die zich vrijelijk langs een korten weg van de eene naar de andere zee kan begeven. Zoo staat 't ook met ons; zullen we tegenover een overmacht op een der zeeën (Indische Oceaan of Java- en Zuid-Chineesche Zee) het veld moeten ruimen, de andere kan onder onze contrôle blijven; daar zullen onze handelsschepen zich kunnen bewegen, al zullen er ook enkele ten prooi vallen aan vijandelijke kruisers mits ... wij een vloot hebben, die aan modern materieel meer dan de halve sterkte heeft van die, welke onze tegenstander naar de Indische wateren kan zenden.

Ondanks het optreden van de Duitsche duikbooten kan geen Duitsch handelsschip de Noordzee bevaren; dank zij de Duitsche slagvloot is de Oostzee voor hen vrij. Hadden

de Duitschers geen slagvloot maar een duikbootvloot van tien maal de tegenwoordige sterkte, zij zouden de Engelsche handel meer afbreuk kunnen doen, zij zouden echter het meesterschap in de Oostzee van af het eerste oogenblik volkomen kwijt zijn geweest.

De onberekenbaar groote waarde van een vloot van slag-schepen — ook al is zij in aantal verre de mindere van die des vijands — in vergelijking met een duikbootvloot van onbegrensde sterkte, spreekt hieruit ten volle.

Onze slagvloot met straat Soenda tot basis zal zich dan ook volstrekt niet behoeven schuil te houden, al zal zij zich niet kunnen wagen aan die zijde van de operatiebasis, waar de vijandelijke overmacht de zee beheerscht. De vereeniging met het eskader uit Holland zal altijd kunnen plaats hebben, al moet dat eskader langs een omweg naar Indië komen, al zal het ook enkele maanden duren, eer dat eskader daar aankomt.

Komt het, dan verschaft het een hoogst welkome versterking aan personeel en materieel; komt het niet, doordien vijandelijke eskaders het den weg versperren, dan vervult het zijn taak door die eskaders te binden.

De Heer DE FREMERY, vraagt of ik niet te veel waarde heb gehecht aan de enkele zinsnede, waarin de Heer VAN DER WEIJDEN een offensief van het leger voorspiegelt, dat den geheelen archipel zou bestrijken, terwijl toch uit zijn geheele brochure blijkt, dat daarvan voorshands geen sprake is.

Ik hecht juist groote waarde aan het sterk belichten van deze zinsnede, omdat zij zoo typeerend is voor het stelsel VAN HEUTSZ—VAN DER WEIJDEN, het overbluffen van de goëgemeente met luidklinkende frasen zonder evenredigen inhoud.

En dan noemt de Heer DE FREMERY mij een idealist, omdat ik zou meenen, dat de vrijwillige militie uit vaderlands-liefde in dienst zou treden! Maar, mijne Heeren, dat geloof ik juist volstrekt niet; ik sprak van de vorming van een leger, *dat het eigenbelang van ieder harer leden één maakt met de zaak van Nederland* (blz. 336); ik zei, dat wel degelijk iets, waaraan de Inlander groote waarde hecht, als belooning op den dienstplicht moet worden gesteld (blz. 338), maar dat

is niet in de eerste plaats geld, althans niet voor den Javaan.

Werft men thans met handgeld en pensioen de lieden uit de laagste klassen der inlandsche maatschappij, ik wensch de betere elementen te binden met het uitzicht op een gouvernements-betrekking, met sociale voorrechten, met toekenning van invloed op het bestuur door kiesrecht.

Ook de Heer DE FREMERY wil naast staatsplichten staatsrechten toekennen; het allergrootste deel van het Indische volk is daarvoor echter nog niet rijp; ik wil daarom juist een scheiding maken tusschen hen, die wél sociaal voelen, voor wie het kiesrecht wél waarde heeft, en de groote massa, die daarvoor onverschillig is. Die scheiding wil ik maken door de vrijwillige militie; wie dezen last op zich neemt, toont daardoor sociaal te voelen, erlangt daarom het kiesrecht.

Dan worden door de militie uit de grauwe massa opgeheven diegenen, die de staatsidee kunnen bevatten of althans daarnaar streven, dan vormt de militie het beste deel van het volk, dan worden uit dat beste deel de civiele gouvernementsdienaren gekozen.

Dit deel heeft invloed op de regeering, dit deel moet door geleidelijke ontwikkeling steeds toenemen in getalsterkte.

Dit moge een hoog ideaal zijn; de weg om daartoe te komen is met groote nuchterheid, door egoïstische motieven, in den aanvang zelfs door pressie, door mij afgebakend.

Ik zie volkomen in, dat die pressie in ongunstigen vorm kan worden uitgeoefend, maar pressie is noodig om er te komen en kan geleidelijk verminderen, zelfs eindigen, als het volk zich bewust wordt van de voordeelen, die gelegen zijn in den militairen diensttijd.

De pressie, noodig om den gedwongen dienstplicht te doen slagen, is echter *blijvend* noodig.

De pressie bij vrijwillige dienstneming is een zachte drang, een overhalen van de uitgezochten door middel van gegarandeerde voorrechten, de pressie, noodig voor gedwongen militie is hard en onverbiddelijk. Bij een Oostersch volk bereikt men meer met de eerste.

De Heer DE FREMERY meent, dat men niet ieder milicien

een civiele gouvernementsbetrekking kan geven, omdat er niet zooveel betrekkingen zijn. Volkomen juist; mijn bedoeling is ook alleen, dat geen anderen dan miliciens *in aanmerking* kunnen worden gebracht voor een gouvernementsbetrekking. Maar bovendien, dessa-hoofden, die door de bevolking — onder toezicht van het bestuur — periodiek worden verkozen, zullen alleen verkiesbaar zijn uit de oud-miliciens; daarvan zijn er tienduizenden en wellicht evenveel dorpsschrijvers en dit zijn zeer begeerde betrekkingen.

En ook om niet het grootste deel der gouvernementsdienaren bij mobilisatie uit hun betrekking te halen, stelde ik den dienstdtijd op 8 jaar. (blz. 342.)

Voelt de Heer DE FREMERY, die de vrijwillige militie verwerpt, dan volstrekt niets voor het motief, dat men alleen door dit stelsel een eersten oefeningstijd krijgt, die voldoende is, om van de miliciens goede soldaten te vormen; voelt hij dan niet, dat bij gedwongen militie de dienstdtijd op billijkheidsmotieven niet anders dan *onvoldoende* zal zijn.

De Heer VAN HEUTSZ JR. voert nog als bezwaar aan, dat ook de toekomstige regenten als miliciens moeten dienen. Ook al blijft men de regenten kiezen uit de regeerende geslachten, dan stelt men tegenover dit exorbitante geslachtsvoorrecht slechts de plicht, mede te werken tot 's lands defensie evenals de minder bevoorrechten. Ik vermag noch het verkeerde noch het gevaarlijke van dezen billijkheidsmaatregel in te zien. Tegen den tijd, dat de jongelui den rang van regent hebben bereikt, zal hun verplichte dienstdtijd (van 8 jaar) wel verstreken zijn, doch ik geloof, dat juist veel regenten gaarne in de hoogere rangen van het leger zullen willen doordienen.

De Heer VAN HEUTSZ JR. verwijt mij, dat ik strategisch en tactisch-offensief en defensief niet scherp uit elkaar houd; dit is volkomen juist, want er is geen scherpe grens, slechts leken vermeenen die te kunnen trekken.

Dat een passieve geconcentreerde verdediging van de hoogvlakte van Bandoeng verouderd en onjuist is, behoeft niet te worden betoogd. Passieve verdediging is *altijd* uit den booze en de passieve verdediging van de hoogvlakte van

Bandoeng is van den aanvang af niets meer of minder geweest dan *onzinnig*, omdat we ten eenenmale de krachten misten om die stelling te bezetten en te verdedigen. Dater door officieren niet sterker tegen deze onzinnige verdedigingswijze is opgetreden, moet worden toegeschreven aan het feit, dat het bestaan van dit verdedigingssysteem „geheim” was; er mocht in 't publiek niet over worden geschreven of gesproken.

De Heer VAN HEUTSZ Jr. stelt daar tegenover, dat het denkbeeld van de verdediging van de buitenbezittingen door een sterk leger zoo juist is, omdat men het tooneel van den strijd zoo ver mogelijk verwijderd moet houden van zijn strategische basis i. c. Java (zie HOMER LEA, *The day of the Saxon*). Dit is volkomen juist mits ... er verbinding bestaat tusschen de basis en het tooneel van den oorlog en men dus zijn leger van de basis naar het uitgekozen tooneel van den strijd kan verplaatsen.

HOMER LEA zegt dan ook zeer terecht, dat Engeland een oorlog met Duitschland te land moet voeren, daarvoor een leger moet bezitten en als zijn strategische grens moet beschouwen ... de oostgrenzen van Nederland en België. In Indië, waar we zeker kunnen zijn van een afsnijding van onze overzeesche verbindingen tusschen Java en de buitenbezittingen, in het bijzonder als we alleen maar een klein-materieelvloot hebben — *waardoor het meesterschap ter zee den aanvallers zonder strijd toevalt* — waar bovendien de overland-verbindingen op de buitenbezittingen in hoogst onvoldoenden staat aanwezig zijn, zelf dikwijls *niet* bestaan, is dit denkbeeld niet toepasselijk, kan het slechts opkomen in het brein van iemand, die geen flauw besef heeft van oorlogvoering.

Ik moet dan ook beslist tegenspreken, dat dit denkbeeld aan het verdedigingsplan VAN DER WEIJDEN ten grondslag zou liggen; moge zijn uithangbord „het offensief van het leger door den geheelen archipel” wellicht aan deze onjuiste voorstelling een schijn van grond verleen, inderdaad denkt — zooals ik in mijn inleiding zeide — de Heer VAN DER WEIJDEN zich het leger feitelijk alleen voor de verdediging van Java.

Verder zegt de Heer VAN HEUTSZ Jr., dat in 1909 de tijd voor de invoering van een verplichte militie nog niet gekomen was (conform het advies van den Gouverneur-Generaal VAN HEUTSZ), in 1914 echter een dringende noodzaak was geworden (conform de tegenwoordige uitlatingen van den oud-Gouverneur-Generaal) dank zij de gevorderde evolutie. De meening, dat de evolutie in 5 jaar tijds onder een inert volk als onze Indiërs zoover zou zijn voortgeschreden, dat daardoor een zoo ingrijpende maatregel als de invoering van een verplichte militie *plotseling* mogelijk zou zijn geworden is ... naïef.

Ziet de Heer VAN HEUTSZ Jr. dan niet in, welk een zware beschuldiging hij daardoor inbrengt tegen het regeeringsinzicht van den oud-Gouverneur-Generaal, die zelf regeeren noemt „met zaakkennis en *vooruitzienden blik* creëeren, wrochten, tot stand brengen.” (*Fakkelt* 19 Januari 1917).

Een hoogst ingrijpende maatregel, die in 1909 door dezen bewindsman totaal werd verworpen, zelfs geen voorbereiding of bespreking waardig werd gekeurd, zou 5 jaar later voor invoering geschikt zijn door de kolossale evolutie van het Indische volk! Zou de oud-Gouverneur-Generaal zulk een gebrek aan inzicht hebben in die reusachtige evolutie, neen *revolutie* mogen we wel zeggen, in de ontwikkeling van het Indische volk?

Neen, die revolutie heeft niet plaats gegrepen, de evolutie van volken, inzonderheid in de tropen, gaat langzaam: voor *verplichten* krijgsveld is in Indie de tijd nog niet gekomen.

Over den zoogenaamden *algemeenen* dienstplicht, waarbij echter slechts 5 à 5½ % werkelijk dienen, zeide ik in de inleiding reeds het noodige.

De Heer VAN HEUTSZ Jr. vindt mijn conclusie, dat Generaal VAN HEUTSZ het Java-militieleger niet vertrouwt en tot bescherming van ons gezag tegen die militie een staand leger — afzonderlijk georganiseerd — noodig acht, „meer dan merkwaardig”. Welnu, dat vind ik ook en ik begrijp niet, dat men een militieleger, gevormd door gedwongen dienstplicht, kan aanbevelen als men het zoo weinig vertrouwt.

Den Heer SUERMONDT zou ik nog gaarne willen antwoorden,

dat de geest van „het zal mijn tijd nog wel uithouden” naar mijn meening niet in het bijzonder bij de bestuursambtenaren heerscht, maar in geheel Nederlandsch-Indië, althans tot voor korten tijd, heerschende was, niet bepaaldelijk ten aanzien van een of ander stelsel van verdediging of van een bepaalde organisatie der weermacht in het bijzonder, maar voor de verdediging in het algemeen.

Ik wensch volstrekt niet voor den Heer SUERMONTD onder te doen in waardeering van hetgeen door het korps bestuursambtenaren werd en wordt verricht, doch ik betwijfel alleen of de noodzakelijkheid van de organisatie van onze weermacht, die thans onder den indruk van den grooten oorlog wèl wordt gevoeld, doch vóór dien in Nederlandsche en Indische kringen met een onverschillig schouderophalen als een utopie werd beschouwd, *blijvend* zal gevoeld worden, als geen onmiddellijke gevaren zich meer *voor ieders oog* vertoonen.

De aard van het Nederlandsche volk maakt mij in dit opzicht pessimistisch; de geheele geschiedenis van Nederland leert, dat ons volk in dit opzicht buitengewoon kleinmoedig en onverschillig is en ten eenenmale een vooruitzienden blik mist.

Daarom is het noodig, dat een man met een ijzeren wil, wien deze Nederlandsche gebreken niet aankleven, met de organisatie van de weermacht wordt belast.

Daar alleen de Gouverneur-Generaal van Indië de macht en de bevoegdheden heeft om dien wil in alle onderdeelen van de staathuishouding te doen doordringen, moet bij de keuze van de opvolgende onderkoningen van Indie in het bijzonder met deze eischen rekening worden gehouden.

De VOORZITTER: Met het oog op den tijd ben ik verplicht de vergadering te doen eindigen. Ik geloof, dat wij alle sprekers en den Heer MERENS dankbaar moeten zijn voor hunne beschouwingen over het streven der Regeering om onze weermacht in Nederlandsch-Indië te versterken. De heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, hebben ons de wijze, waarop dit zal geschieden, in eenigszins ander

licht doen zien, maar toch komt aller betoog hierop neder, dat het zeer dringend noodig is zoo spoedig mogelijk over meer strijdkrachten ter zee en te land te kunnen beschikken, dat dus niet te lang mag worden gewacht met het nemen van maatregelen, voor zooverre onze krachten dit veroorloven, om dat doel te bereiken.

Wij zullen daarbij de hulp van de inlandsche bevolking noodig hebben. Hoewel de aard van de Indische bevolking niet te vergelijken is met dien van het Japansche volk, dat zeer vaderlandslievend gezind is, een begrip, dat de Indiër niet kent, geloof ik toch, dat ook hij bereid gevonden zal worden om met ons samen te werken, waar het geldt de bevordering van de welvaart van Nederlandsch-Indië en deze te beschermen, wanneer bij hem het besef wordt ontwikkeld, dat zijne belangen en de onze medebrengen de zelfstandigheid van het land en het volk te bewaren en hiertoe eene vloot en een leger, tevens dienende als Rijks-politie te water en te land, noodig zijn.

In dien zin zal dus in de eerste plaats onzerzijds dienen te worden gehandeld, om op de medewerking van de bevolking te kunnen rekenen.

Wat het meer technische gedeelte van de samenstelling der weermacht betreft, vermeen ik er de aandacht op te mogen vestigen, dat de tegenwoordige oorlog niet alleen de groote waarde van onderzeebooten en vliegtuigen heeft doen kennen, maar ook die van licht, middelbaar en zwaar geschut bij de veldtroepen. Deze zullen derhalve zoodanig moeten zijn georganiseerd, dat zij in staat zijn versterkte stellingen te verdedigen en aan te vallen.

Niet alleen zullen zij daartoe over veel artillerie behooren te beschikken — de geachte spreker van hedenavond wees er reeds op — maar ook dient de indeeling daarvan bij de troepenafdeelingen zoodanig te geschieden, dat deze meer dan thans zelfstandig kunnen optreden. In verband hiermede komt het mij voor, dat de divisieën van het veldleger voortaan zullen moeten bestaan uit brigades, samengesteld uit de verschillende wapens (infanterie, wielrijders, cavalerie, pioniers, mitrailleurs, bereden artillerie, bergartillerie en

vesting-artillerie), benevens de noodige afdeelingen voor de voorziening in allerlei behoeften, als munitie, levensmiddelen en de geneeskundige verpleging. Eene dergelijke organisatie moet, vooral in de Indische terreinen, een krachtig optreden mogelijk maken en zoude, dunkt mij, in beginsel ook toegepast kunnen worden op de buitenbezittingen, alwaar de locale verdediging der steunpunten, in samenwerking met de vloot, er zeer door zoude worden gebaat.

Moesten, noodgedwongen, dezen avond, tot mijn leedwezen, de besprekingen kort zijn, alle sprekers waren het intusschen eens, dat versterking van onze weermacht een gebiedende eisch is. Dit doet mij den wensch uiten, dat men, zoowel hier als in Indië, de bevolking zal weten te doordringen van het begrip, dat, waar Nederland en Indië zoo lang samen zijn gegaan, Indië en Nederland één geheel moeten blijven uitmaken en dat de Indische bevolking bovendien zal beseffen, dat zij het, onder het gezag komende van een andere mogendheid, welke ook, niet zoo goed zou hebben als onder het Nederlandsche bestuur. Mogen dan ook in de naaste toekomst alle rassen dier bevolking samen één volk vormen; hun land, door Nederland welvaart genietende, daarmede nauw verbonden worden, zoodat Nederlandsch-Indië met Nederland als één geheel is te beschouwen.

Mijne Heeren! Ik dank U allen voor Uwe opkomst, den inleider en de debaters, dat zij voor ons zijn opgetreden, de Heeren stemopnemers voor de hulp aan den Secretaris-Penningmeester verleend, en sluit thans de vergadering.
